

CORNELIU MOLDOVANU

MAJESTATEA
MORȚEI

BCU Cluj / Central University Library Cluj
PAGINI DIN REFUGIU

BUCUREȘTI
EDITOR H. STEINBERG, LIBRAR
. 94, STR. LIPSCANI, 94

DE ACELAȘ AUTOR :

FLACĂRI, poezii eroice, 1907.

CÂNTAREA CÂNTĂRILOR, poem biblic, 1908.

CETATEA SOARELUI și alte poeme, 1910.

O PRIVIRE ASUPRA EVOLUȚIEI ARTEI DRAMATICE, 1912.

VENUS ȘI GIOCONDA, însemnări și fantazii, 1912.

FLUTURII comedie în versuri, reprezentată pe scena Teatrelor Naționale, 1914.

POLIECT, tragedie creștină în 5 acte după **Corneille**, traducere în versuri în colaborare cu **D. Nanu**, reprezentată pe scena Teatrelor Naționale, 1915.

NEGUȚĂTORUL DE AROME, povestiri trăite și închipuite, 1916.

PE-AICEA NU SE TRECE ! poem eroic în versuri, în colaborare cu **Mircea Rădulescu**, reprezentat pe scena Teatrelor Naționale, 1917.

SĂRBĂTOAREA PĂINEI, pagini din refugiu, 1919.

MAJESTATEA MORȚEI, pagini din refugiu, 1919.

645132

CORNELIU MOLDOVANU

MAJESTATEA
MORȚEI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PĂGINI DIN REFUGIU

BUCUREȘTI
EDITOR H. ȘTEINBERG, LIBRAR
94, STR. LIPSCANI, 94

205132-23

MAJESTATEA MORȚEI

PAGINI DIN REFUGIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intrunesc în două volume¹⁾ parte din articolele, însemnările și povestirile, tipărite în cei doi ani de refugiu în capitala Moldovei, cele mai multe în ziarul România, foaia luptătorilor de la Oituz, Mă-răști și Mărășești.

Cititorii nu vor uita împrejurările în care au fost scrise rândurile de față, asprimea cenzurei și greu-tățile vremii, — și pentru a îndreptăți această rugă-minte, le retipăresc fără nici o schimbare, însoțind fiecare bucată de data publicării, mai cu seamă că pentru autorul lor aceste pagini au însemnătatea unor documente sufletești.

15 Noembrie 1918.

C. M.

¹⁾ Celalt volum cu titlul „Sărbătoarea pâinii“ a apărut în aceeași editură.

MAJESTATEA MORȚEI

BCU Cluj / ~~Central University~~ Library Cluj

MAJESTATEA MORȚEI

Odinioară, înțelepții vremurilor se străduiau să descopere filtrul vieții eterne. Magi, prooroci, alchimiști, cititori în stele sau cercetători de suflete, filosofi sau teologi de totdeauna, ei n'au avut alt scop de cât să împrietenească clipa fugară cu veșnicia, să armonizeze și să consacre unirea vremelnică dintre duhul nemărginit și huma pământească, și astfel să însenineze, prin meditații și reverie, exilul sufletului în țara durerii și a înfrustrării.

Ne putând afla elixirul miraculos care să birue moartea, acea „apă vie“ pe care poveștile noastre au împrumutat-o epocelor medievale, frământate și tulburi, înțelepții au răsturnat problema, căutându-i altă dezlegare.

Trupul omenesc — au zis cărturarii — e puțina și mărginit, e o mână de pulbere care a fost în-suflețită pentru un răstimp din mila dumnezeirii, — e o dreaptă și smerită țărână care va să se întoarcă în brazda pururi roditoare... Moartea e o poruncă și o lege căreia din ceasul zămislirii ești osândit ca rob. E fatală și neertătoare, tragică și eternă — nu se cuvine nici s'o chemi, nici s'o alungi, nici s'o întâmpini, nici să te furișezi la vestirea ei. Sub chip de fantomă sau în veșmânt de lumină, zeiță sau demon, desnodământ sau preludiu, nimicire sau eternitate, — puterea ei majestoasă nu poate fi nici abătută, nici înduplecată de zâmbetul, lacrimile sau groaza muritorilor.

La ce bun am otrăvi cu spaimă și înfricoșare popasul sufletului în grădinele minunate ale vieții?... Poarta să nu fie nici zăvorită, nici deschisă în lături, dar în schimb florile toate să fie fragede și aromate!

E, poate, cea mai cuminte filosofie, să împrietești pe cel slab și mărunț cu uriașa și atotputernica fantomă, ca astfel să fie veșnic pregătit pentru ceasul când i se va porunci să îmbrace veșmântul de lemn... Să statornicim deci între necunoscut și prezent o intimitate pașnică și familiară, o atmosferă de ospitalitate senină și prie-

tenoasă, pentru a putea găzdui veşnic imaginea funebrei regine, ca astfel, la rândul nostru, să fim şi noi bine primiţi când vom trece hotarul misticeii împărăţii. Căci, cine ştie, dacă nu vom găsi „acolo“ lumina cea fără de asfinţit şi „apa vie“ de cari nu însetoşezi niciodată...

Dar aceia ce cu greu poţi învăţa din cărţi şi ani prelungi de studiu, poţi lesne dobândi la ascultarea unei trâmbiţe de război.

Laşitatea simţirii şi frica trupească dispar, dorul de plăceri se stinge, te simţi uşor şi cald ca o rugăciune, o voluptate eroică îţi scaldă toată fiinţa, precum te-ai înveşmânta întreg într'o armură de lumină. Şi atunci, tu care te păzeai până şi de umbra durerii, alergi acum după suferinţă, — tu care îţi măsurai clipele cu sgârčenje, vrei acum să te dărueşti fără preţ şi fără răsplată... Vrei să fii o jertfă şi o glorie — vrei moartea!

Moartea, pentru tine, erou al patriei nefericite, nu mai e întreruperea unui cântec pământean ori ţârmurirea efluviului de patimi şi gândiri revărsat sub splendoarea zilei, — ea e continuarea în fe-

ricire și perfecțiune, e contopirea cu universul, e slavă, eternitate, apoteoză.

Războiul a dat morții o majestate și o glorie pe care muritorii de rând nu pot nici s'o cunoască, nici s'o înțeleagă.

25 August 1917.

I A Ş I I

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I A Ş I I

Iarna anului 1916.

Înainte era o cetate moartă, un oraş de şcoli şi de biserici, cu străzile curate şi aproape pustii pe care le străbăteau în răstimpuri trecători paşnici, tăcuţi, tacticoşi şi niciodată grăbiţi... Nici o mişcare industrială, puţin negoţ şi o viaţă sufletească locală pe cât de distinsă, pe atât de vanitoasă. Eşenii îmi făceau impresia unor nobili jefuiţi de titlurile lor, cu destulă ură întru potrivea uzurpatorilor, dar resemnaţi şi incapabili de luptă. Nu se războiau de cât prin cuvinte. Ameninţări, articole de gazetă, suspinuri, şi în urmă iarăşi tăcere...

Oraşul, aşezat pe clină, cu o panoramă splendidă, înviorată de grădini, înfăţişă totuşi privescătoarea tristă a unei Capitale detronate, pe-ale cărei uliţi în zigzag respirai totdeauna o atmosferă de me-

lancolie și un parfum de amintiri. Numai sărbătorile, când începeau să cânte clopotele grele a celor optzeci de biserici, amestecându-și laolaltă dangătul prelung și cadențat, rostogolit cu răsunet în zarea crestată de turnuri și copaci, simțai că fantoma Capitalei glorioase de odinioară își răsfrânge în văzduhuri slava și majestatea atâtor secole de fast și de vitejie, și fără să-ți dai seamă îți scaldai cugetul în lumină și evlavie, potrivindu-ți pașii după ritmul sugestiv al rugăciunii.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Așa mi-aduc aminte Iașii din anii de școală, când sufletul meu tânăr se îmbăta de reveria monotonă a pitoreștilor amurguri privite din deal de la Copou, dar acum nu-l mai recunosc.

Războiul i-a risipit tăcerea, a amuțit amintirile și i-a tulburat somnolența. De când tunurile, che-soanele, automobilele și convoaiele militare cutremură asfaltul murdar desfundându-l și ridicând nori de praf în văzduh, orașul acesta nu mai respiră și nu mai doarme. Infățișarea-i sfioasă și tristă de cetate elegiacă, a fost alungată de cutezanța cumplită a tragediei care se răsfrânge fără încetare de pe front, năprasnică și mânioasă, peste

Întreaga Moldovă. Resturile regimentelor viteze, fărâme eroice din gloria nestatornică de la Jiu sau de la Neajlov, ofițeri și soldați, milițieni și recruți, după o lună de marș istovitor, bătuți de ger și de nevoi, goniți din urmă și mânați în silă, își târăsc pe străzile înguste și strâmbe ale Iașului care furnică de desnădăjduiți, jalea retragerii și spaima dezastrului. Carele cu bejării, camioanele sanitare cu răniți, căruțele cu bolnavi, grupuri răslețe de soldați rătăciți de unitatea lor, care nu se știe dacă mai există, sporesc mizeria crâncenă a vârtejului obștesc. Dela gară urcă spre centru ostași schilozi, desculți, cu figurile supte de boală, cu buzele învinețite de foame, trimețind privirile rugătoare împrejur, așteptând ca să li se dea fără să cerșească. Unii dintre ei abia mișcându-se, sprijiniți în cârjă sau în armă, par niște stafii, atât de străvezie și firavă li-i făptura... Și prive-liștea se repetă la fiecare ceas, în toate colțurile și la toate răspântiile, contrastând revoltător cu fuga elegantă a unui automobil dela cartier sau lunecarea grăbită a unui docar proaspăt vopsit mânat cu grație de un ofițer de intendență.

Prin cafenele, prin cantine, restaurante și cărciumi evreești, refugiații roesc. Se îngrămădesc la mese cu două ceasuri înainte de-a fi gata obiș-

nuita ciorbă de fasole sau cotidiană iahnie de cartofi, de teamă ca să nu rămână nemâncați în ziua aceea. După acest preludiu al foametei se pot bănui vremurile care ne așteaptă. Peste patru sute de mii de oameni s'au înghesuit în acest târg sărac și neîncăpător, și toți vor să mănânce. Localnicii, goniiți din iatacurile și saloanele lor, bleastă-mă pe nepoftiții care le-au sfărâmat liniștea, le-au scumpit viața și le-au tulburat siesta, și neputându-se răzbuna altfel, le iau chirii mai mari decât prețuește întregul acaret cu mobilă cu tot. Pribegii mâniași de puțină ospitalitate și specula ieșenilor, vor să se compenseze zgâriind oglinzile, ștergându-și noroiul de covoare ori scoțând ochii portretelor de familie, așa că în câteva săptămâni biata gazdă nu-și mai recunoaște mult lăudata-i gospodărie. Pretinsa rivalitate dintre Moldoveni și Munteni ia acum o formă vădită, preschimbându-se în dușmănie. La judecătorii și tribunale procesele curg cu duiumul.

*

Pe valea Bahluiului sau pe dealurile dinprejur, soldații își sapă, pe un ger amarnic, bordeie de adăpost, iar alții clădesc bărănci de izolare pentru exantematici.

Tifosul negru bântue cu furie. Spitalele din oraș nu mai încap de bolnavi care zac câte doi într'un pat, molipsindu-se unii de la alții, de oarece nefiind un triaj amănunțit, sunt amestecați la olaltă ofțicoșii cu tificii, răniții cu exantematicii. Cu toate că pădurile sunt la câțiva kilometri numai, nu sunt căruțe ca să aducă lemne pentru încălzirea sălilor de clinică, nu se ajung alimentele pentru întremarea suferinzilor.

Mortalitatea e spăimântătoare. Camioane încărcate cu cadavre, unele în racle albe nestrujite, altele trântite deasupra, învelite numai în cearșafuri, pornesc pe drumul eternității. Nu se mai găsește scândură pentru sicriuri.

La comenduire sosesc neconținut camioanele cu bolnavii care n'au loc în spitale și care trebuie totuși adăpostiți undeva... Intr'o zi am văzut așteptând în gangul fostului otel Buch o căruță în care erau trântiți unii peste alții șapte soldați. Doi dintre ei muriseră pe drum, alți doi își dădeau duhul, iar ceilalți țepeni de ger se văicăreau de moarte. Trecătorii cu inima sfâșiată și cu șiroaie de lacrimi pe obraz, se opreau în loc ca să le dea bani care însă nu le puteau fi de nici un folos.

Moartea începuse în urmă să secere printre doctori și surorile de caritate. În populație jertfite

nu erau mai puține. Pe toate străzile vedeai un prapur negru — toate familiile erau covârșite de un doliu... Trebuea să stai câte patru zile cu mortul în casă până să-ți vie rândul la dric. Inmormântările începeau dis de dimineață și durau până noaptea târziu, numai așa „adânc întristații“ aveau puțința să împace fastul redus cu legea creștinească. În unele zile „aglomerația“ pe țărmul Styxului eră așa de mare, în cât rudele și prietenii se vedeau siliți să-și ducă „mortul scump“ la groapă într'o căruță de piață împodobită cu câteva lăvicere, sau purtând sicriul pe umeri.

Și funebrul spectacol continua acelaș zi după zi, în cât ajunsese banal pentru privitori, primejduind nădejdea în refacerea oștirii noastre și alungând din sufletele multora credința în izbândă.

*

În acest răstimp, printr'un contrast izbitor între nenorocire și nepăsare, pe barierele orașului, în chiuitori și cântări zgomotoase, soseau Rușii, vojnici, îmbujorați, cu pasul greu și rar al omului care nu aleargă nici la moarte, dar nici la victorie, dălăbănindu-și mânilor în aer și spintecând văzduhul cu ritmul unui marș sălbatic în fanfară sau

şuerăturile unui cor ţărănesc care te făcea să lu-
neci cu gândul la stepele patriarhale ale Volgei.
Mai ales în nopţile sticloase ale lui Ianuarie,
pe vifor sau pe senin, îi auzeai tropăind în ca-
denţă pe zăpada cristalină, sfidând asprimea ge-
rului tăios cu accentele barbare şi fierbinţi ale
unui cântec de vitejie. De alminteri „aliaţii“ noştri
n'aveau nimic eroic în afară de muzică... Şi Ruşii
veneau, veneau mereu, ca un fluviu fără stăvilar-
în curgere, revărsându-se valuri-valuri asupra Mol-
dovei libere şi sărace pe care Ţarul făgăduise
solemn de astă dată s'o ocrotească de invazie.

Dar muscalii, înainte de-a lua frontul în primire,
au socotit că datoria lor e să ocrotească puţinele
noastre depozite de grâne şi de alimente. Furioşi
că nu i-am întâmpinat în cale cu rachiu, au strâns
toată „apa de colonie“ din prăvălii şi-au sorbit-o,
apoi au cerut spirt denaturat pe care l'au filtrat
de anilină prin pâne fierbinte scoasă atunci din
cuptor, şi l'au băut ca pe o votcă superioară.
Atunci am priceput de ce soldaţii ruşi veneau
întotdeauna neînarmaţi. Muniţiile şi armele le
aduceau căruţele din urmă.

Fireşte că nimeni nu se îndoia de virtuţile răz-
boinice ale muscalului, dar nici unul în schimb
nu bănuise însuşirile lor deosebite pentru negus-

torie. Fiecare soldat purtă în spinare un mic bazar pe care și-l instala de obicei în piață. Vindea tutun, zahăr, ciorapi, cisme, măslina, căciuli, ață, ceai, cutii de conserve, săpun, unt, icoane — într'un cuvânt tot ce poțtești... Pentru o litră de spirt era în stare să se descalțe pe loc, chiar dacă nevoia îl silea în urmă să fure cismele unui „tavarăș“. Când își isprăvea târgul, pleca în patrie ca să se aprovizioneze din nou, sau devasta prăvălia vre-unui biet evreu ale cărui mărfuri i le vânduse tot el. Frontul îi era mai puțin plăcut de cât orașul și de aceea îl vizita rar sau de loc.

În primăvară, izbucnind revoluția, armatele rusești s'au preschimbat în niște turme fără păstor, având însă fiecare măgarul în frunte sub chipul unui purtător al steagului roș. Toți strigau „răspublică“, fie chiar și sub un... Țar nou... ...De război nici nu mai era vorba, după cum disciplina ostășească era acum numai o amintire. În beția lor după fraze umflate pe care nu le pricepeau, „frații“ ruși descoperiseră o dragoste deosebită pentru noi, și voiau, în generozitatea lor slavă, să ne dăruească și nouă o „răspublică“, să ne facă fericiți cu deasila, nimicind organizația noastră burgheză și stârpind pe „burjui“.

Agitațiile bolșeviste începuseră să se întrevadă

pe alocuri, odată cu fraternizările de pe front. Primejdia rusească din spate era acum mai mare de cât primejdia germană din faţă. Amândouă, pornind din acelaş izvor, ne înlăturau gloria dezrobirei şi ne ameninţau libertatea.

Dar armata noastră care reînviase cu cele din-tâi raze ale soarelui de primăvară, refăcută, pregătită şi însetată de biruinţă, era la postul de onoare. Ea a risipit repede amândouă primejdiile, învingând şi pe nemţi şi pe muscali de o potrivă. Mărăşeştii nu însemnează numai înfrângerea lui Mackensen, dar şi dezarmarea muscalilor, stârpirea bolşevismului şi ocuparea Basarabiei.

ISTORIA SE REPETĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ISTORIA SE REPETĂ

Filosofii spun că în natură e o perpetuă mișcare de rotație, având drept sâmbure eternitatea. De aci, faimosul „nimic nou sub soare!“ Toate faptele și întâmplările de acum s'au petrecut odinioară, sub alte forme și 'n alte proporții însă. Cumpăna vremii revine mereu la un echilibru static, iar fatalitatea istorică nu poate fi înlăturată de ambițiile monarhilor.

Citind „Perșii“ lui Eschil, unde e zugrăvită trufia și aviditatea vijeliosului Xerxes, vom regăsi multe icoane potrivite actualului război european. Atunci, ca și astăzi, o splendidă civilizație era amenințată de un împărat nebun, care năvălea cu cele mai formidabile oștiri ca să înghită gloria și cultura republicei atheniene. Dar potopul de fer

și lăcomia Perșilor au fost spulberate de o mână de oameni la Salamina și Marathon, unde, printr'un miracol, civilizația și libertatea au triumfat în poiriva întunericului și barbariei. Dacă armatele lui Xerxes ar fi fost biruitoare, fața lumii ar fi fost schimbată, și o altă Europă s'ar fi întins astăzi pe zbuciumatul glob pământesc.

*

După două mii de ani istoria se repetă. Gloria și cultura Franței, care se confundă cu a umanității, au fost în pericol de-a fi nimicite de mașinile și hoardele Kaizerului, care poruncise milioanele sale de ucigași să-i dobândească prin sabie domnia lumii. La porțile Parisului s'a dat lupta dintre forța brutală pururea stearpă și geniul luminos și fecund, dintre sclavie și libertate, dintre crimă și onoare. Lumea întregă amenințată să fie germană, a respirat prin victoria armatelor generoasei Republice, iar umanitatea a fost salvată prin miracolul dela Marna...

Furia dementă a împăratului învins nu s'a potolit însă repede... Ca și legendarul Xerxes, care a poruncit să bată cu biciul valurile mării, Kaizerul a trimis în apele Nordului submarinele sale

perfide, ca să înece femeile și pruncii, și-a dat poruncă tunurilor sale fără glorie, ca să pedepsească pe „Gott-ul“ creștin, bombardându-i catedralele și clopotnițele. Prin văzduh, pe pământ, pe apă și pe sub apă, el a revărsat cu dărnicie germenii morții fecunde, ca să-și stingă mânia deslănțuită și demonica sete de sânge...

Dacă vom răscoli înainte istoria, care se repetă veșnic, vom descoperi în galeria de împărați și cărmuitori de popoare, multe mumii de epopee, cărora Nebunul de la Potsdam le poate revendica gloria fantastică, precum el însuși ar fi, după atâtea milenii, o reeditare a anticelor moaște.

Fire patologică și anormală, Kaizerul e un suflet brăzdat de penumbre mistice. Mai e tot odată o realizare decorativă de paradoxe psihologice, un fanatic și un maniac artistic. Indrăgostit de fast și veșnic nesăturat de gesturi de paradă, grandiloquentul monarh se mistue și se risipește în monedă mărunță. Lacom de popularitate, el apare pretutindeni și vrea să reducă totul la imperiala sa persoană.

L-am văzut în costum de Lohengrin, ținând discursuri asupra destinelor umanității, sau jonglând ca un „*miles gloriosus*“ din comediiile lui Plaut, formule eroice și fraze pompoase... Neavând

disciplina logicei, vorbește cu o volubilitate bolnavă, cu sau fără prilej, strigă, amenință, parafrazează, se contrazice veșnic, și are în totdeauna și în orice chestiune, un cuvânt de spus. Discută cu *herrdoktorii* săi, pedanți și slugarnici, în contradictoriu, răstoarnă legile științei, atacă apoi teologia și emite teorii asupra originilor divinității. Nu e nici măcar un retor, e un limbut...

În artă nu se crede mai puțin competent. Pictează și scrie. E estetic și critic. A debutat în teatru cu un libret de operă, condamnând presa să-l immortalizeze și publicul să-l aplaude... Într-o zi, pe când orchestra curții executa o arie triumfală, augustul ascultător, nemulțumit de curgerea acordurilor, s'a repezit la Kapelmaistru, i-a smuls bagheta și urcându-se pe estradă, a condus el însuși mai departe ansamblul, cercând să dea o nouă interpretare capodoperei simfonice.

Dar Kaizerul nu se aseamănă numai cu Neron...

16 Aprilie 1917.

GLORIA LUI SARDANAPAL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GLORIA LUI SARDANAPAL

Istoria se repetă.

Scena universală pe care s'au deslănțuit atâtea tragedii și măceluri, a rămas veșnic aceeași, numai decorul s'a schimbat. Insuși protagonistul istoric al tuturor tragediilor marțiale, nu-i decât perpetua metamorfoză a aceluiași geniu rău, purtând la răs-timpuri epocale nume schimbate ca Xerxes, Ne-ron, Atila, Tamerlan sau Wilhelm II I. R. Dea-șemeni, izvorul de patimă al cataclismelor război- nice de totdeauna, n'a fost altul decât eterna am- biție și sete de cucerire a legendarilor monarhi.

De oarece actuala tragedie europeană se apropie de desnodământ, nu este, cred, fără folos a căuta, întemeiați pe datele premergătoare și pe exem- plele trecutului, să anticipăm asupra actului final,

și în deosebi, să-l urmărim cu privirile minții în viitor pe principalul erou al masacrului de astăzi, despre care ultimile telegrame ne dau cele mai fantastice știri, fie că ar fi lovit de o boală care nu iartă, fie că ar avea de gând să abdice.

*

Din ceasul în care a simțit că soarta armelor nu mai e de partea vulturului negru, Kaizerul a început să vibreze de o simțire nouă. Trilurile fricei îi furnică prin trupul istovit. Și-a adus aminte de furia multimei înșelate, și acum vrea să-i recâștige încrederea. Ne mai putând apare în ochii celor flămânzi și sătui de jertfe, în vechea armură a prusacului impetuos, trebuie să-și schimbe costumul. Răvnește să fie actor de apoteoză, și vrea mantia albă a cavalerului de Graal, care, într-o atitudine de heruvim, dăruiește norodului în lacrimi cupa de smarald a înfrățirii universale... Și-atunci Kaizerul și-a înscris candidatura la premiul Nobel „pentru pace!“ Umoristica imperială a depășit zâmbetul discret, stârnind hohote de râs chiar între nemâncații robi ai Majestății Sale.

Din ziua aceia nenorocul îl paște necontentit. Deputații îl apostrofează în Reichstag ca fiind sin-

gurul vinovat al groaznicului biciu ceresc care s'a năpustit asupra poporului german, și-i strigă în obraz cuvântul „republică“. Aliații resping cu dispreț milogiriile sale de pace, nevoind să stea de vorbă cu un „criminal de drept comun“, iar poarele liberale ale celor două Americi îi declară război.

Kaizerul se încruntă și apoi pălește... Simte că se apropie epilogul. Își teme tronul și slava. Nu știe ce să aleagă: tunica lui Nessus, pe care i-o întinde flegmaticul Tommy și unchiul Sam de peste Ocean, sau cupa cu balsamul morții la care îl îmbie tradiția feudală și apucăturile sale vagneriane?... Își dă seama însă că „el“ nu va putea sfârși mizerabil într'o insulă pustie, sau prizonier într'un castel singuratic pe care îl cercețează numai cântecul furtunii și ecoul spumos al valurilor mării... Știe numai că i-a sunat ceasul, și speriat, îi pare chiar că aude tronul plesnind la încheeturi, ca o mobilă veche și de prisos... Poporul flămând se perindează pe sub ferestrele palatului, cerând „pâne și pace“. Monarhul își astupă urechile cu groază. — Conștiința îl doare ca o rană otrăvită. Va trebui să se hotărească într'un fel! Ori înfruntă fatalitatea, ori...

Dar în clipa aceea, imaginea fabulosului Sarda-

napal îi vine în minte, cu tot alaiul pitoreștilor evocări ale antichității... „Ultimul descendent al dinastiei Semiramidei, în lăcomia de a-și întinde imperiul dincolo de fluvii, se năpusti cu toate armatele asupra regatului vecin al Mezilor. Dar fu bătut, urmărit și înconjurat. Sardanapal, ca să nu cadă prizonier în mânele vigurosului Arbaces, se închide în palatul său din Babilon, poruncește să i se ridice un rug uriaș, și, urcându-se cel dintâi pe tronul său încercuit de arșița morții, se prăbușește în flacări împreună cu eunucii, femeile și comorile sale. După dânsul, imperiul Asiriei a fost împărțit“.

Kaizerul meditează...

Evocarea morței teatrale a celui din urmă Asirian, îi trezește un zâmbet straniu. E o viziune măreață pe care istoria n'a uitat-o, — e un final grandios și tragic, vrednic de un monarh care toată viața a iubit fastul, fraza pompoasă și gestul original. Popularitatea, după care a alergat fără odihnă în toți anii domniei, e răscumpărată prin veacuri de evocarea cronicelor. E un spectacol demn de actorul imperial care și-a schimbat mereu sufletul după costum, și care a jucat în viață toate rolurile, dela farsa diplomatică până la tragedia carnagiului...

Și Kaizerul, în ceasurile când flămânzii, orfanii și văduvele îi urlă sub ferestre cuvinte de ură și țipete de blestem, continuă să mediteze, cu un zâmbet rece în colțul gurii, la amintirea fantasticului Sardanapal, ca la propria sa glorie postumă...

19 Aprilie 1917.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Handwritten notes:
A. P. ... 1917
ce ...
www.dumfries.com

O I T U Z

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O I T U Z

Trecutul nostru de popor mic și zbuciumat, ne-aduce aminte că însușirea militară de căpetenie a Românului a fost *rezistența*. Voivozi vrednici, cu dragoste de țară și frică de Dumnezeu, n'au stat la cumpănă când urgia războaelor vâjâia în jurul hotarelor noastre. S'au alipit, după cum cerea rostul și mântuirea țării, când de-o parte, când de alta, și numai prin adâncă chibzuință și luptă crâncenă au izbutit să păstreze urmașilor tronul și sceptrul. Voivozii noștri nu puteau pricepe „*neutralitatea*“ care ar fi făcut din țara lor un preț al biruinței altora. Invingători sau învinși, ei și-au răscumpărat dreptul la viață neatârnată prin fer și sânge. Invingători au fost temuți, — învinși, au fost cinstiți de către dușman, — neutri,

ar fi pierit. S'au luptat, și-au apărat cu îndărătnicie „sărăcia și nevoile și neamul“, și au dăinuit prin veacuri...

Nici una din bătăliile epopeii de acum nu închiagă mai firesc sufletul eroic al neamului și nu oglindește mai viu trecutul nostru de rezistență ca episodul de la Oituz... Zid de piatră și zid de piepturi oțelite. Pădure de brațe vânjoase care azvârî în dușman fără curmare stânci rupte din muntele românesc, grindină de gloanțe și obuze, — semânțe pentru secerișul morței... Par'că au înviat plăeșii de odinioară și-au îmbrăcat mantaua verde a infanteristului de azi, arătând lumii că o mână de viteji pot stăvilii năvălirile ca și pe vremea marilor voievozi.

In viforul morței un suflet și-un gând
 Noi scriem istoria țării luptând,
 Suntem un neam mare în mici frontiere —
 Ori știe să'nvingă, ori piere.

Ei vin să ne'nghită, noi vrem să trăim,
 Ei vor să robească, iar noi dezrobim,
 Ei luptă să prade ca'n vremuri barbare —
 Noi facem război de hotare!

Oituz! nume cu glorie întreagă și pagină strălucită pentru istoria de mâne! Infrățit cu Verdun-ul

Franței prin suferință și izbândă, prin sângele vărsat de dușman în sute de atacuri deșarte, prin eroismul respingerilor de o potrivă la număr, Oituz, tu închei calvarul retragerii, necinstea călcării pământului strămoșesc de către copitele prusace și bavareze, tu schimbi ca prin minune sorti războiului și arăți unei armate în refacere că prin rezistență se dobândește *victoria...*

Onoare diviziei de fer care a statornicit lozinca la Oituz :

PE-AICEA NU SE TRECE !

5 Februarie 1917

CU Cluj / Central University Library Cluj

O IUBIRE NOUĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O IUBIRE NOUĂ

Pe sălile reci ale spitalului, unde zac vitejii răniți în lupte grele, răsună pași mărunți și cuvinte purtătoare de grijă. Cu repeziciunea rodnică a unei albine, sora cea bună aleargă, aduce și poartă lucrurile bolnavului. Il roagă din ochi să primească doctoria amară, îi șterge fruntea de sudoare, îl mângâie cu degetele fine și-i scrie răvaș de sănătate acasă.

Sora cea bună, care și-a dăruit cu drag toate ceasurile zilei bolnavilor, nu e alta decât „doamna“ de la curtea boerească, frumoasă și mândră ca o lumină. Rănitul e un tovarăș de la plug, cu ochii topiți de trudă și cu mâinile crăpate de muncă. E un țaran cinstit și cuminte, — un simbol patriarhal al poporului nostru necăjit.

Iată-i înfrățiți pentru întâiași dată. S'au întâlnit în sala rece și tăcută de spital, și s'au cunoscut. El e brazda care se răstoarnă neagră și grea — ea e spicul bogat care se scaldă în soare. Obrazul lui e ars de vânt, buza îi e suptă de amăgirea foamei, — privirea ei e limpede ca un vin de preț, degetele-i fragede par'că au desmierdat numai dantelă. Până astăzi nu s'au cunoscut, nu știau că sunt din una și aceeași tulpină, că el e rădăcina, iar ea floarea aceleiași vieți. Acum s'au împrietenit și s'au înțeles de veci, căci pe amândoi i-a înfrățit jertfa pentru țară.

Soră miloasă și bună, care ai trăit străină de fratele tău năpăstuit de la țară, soră înțeleaptă și senină, pe care o clipă parfumul și freamătul orelor de petrecere, murmurul balului și risipa luxului te-au îndepărtat vremelnice de adevărata sărbătoare a vieții, soră de mângâere și de bine, glasul tremurat al bolnavului te binecuvântează...

Noi sărutăm mâinile albe care știu să mângâe și să aline durerea.

8 Februarie 1917

GLASUL PĂMÂNTULUI

BCU Cluj / ~~Central~~ University Library Cluj

GLASUL PĂMÂNTULUI

Am cumpărat la întâmplare un text latin. Nici odată hexametree lui Virgiliu nu mi s'au părut mai prietenoși și mai vorbitori sufletului. Nu bănuieam să găsesc, în aceste zile mari de prefacere socială, o citire mai potrivită și mai evocatoare... Singur, la lumina lămpii, ca un ucenic dornic de învățatură, mi-am desfătat mintea în cadențele armonioaselor stihuri, ostenindu-mă să smulg înțelesul uitat al „Georgicelor“ latine, ori să ghicesc frumusețea cristalizată în paginile tălmăcite odinioară, în anii de școală. Astfel, am respirat câteva clipe aroma caldă și limpede a clasicelor ritmuri virgiliene.

Poetul italic cântă pământul, munca și fecunditatea. În acordurile sale bogate și sonore, ca ● muzică de cuvinte, se revarsă fluviul de poezie

al naturii exuberante și bucolice. Brazda se răstoarnă, neagră și grea, cu împlântări fertile și mirosuri aspre de primăvară. Boii apenini, în umblet potolit, răsuflând pe nări aburii fierbinți ai unei robii mulțumite, trag plugul peste ogoarele proaspete și trezite iarăși la viață... Cu încetul, prin muncă și veselie, se zămislește pâinea cea de toate zilele, darul generoasei *alma mater* câtră vlăstarele brazdei patriarhale.

*

Latinitatea sângelui nostru respiră prin multe simțiri și imagini, — dar mai ales prin dragostea unică și nedespărțită a plugarului pentru pământ. „Georgicele” lui Virgiliu par’că au fost inspirate pe solul Daciei fericite, atât de înrudite sunt priveliștile noastre dela țară cu evocările pastorale din versurile antice.

Poporul nostru păstrează multe moșteniri de gândire, datini și credințe, dar setea pentru izvoarele muncii și încreștata putere de stăpânire a ogorului, se confundă în sufletul țărănesc cu viața însăși. Viața fără de pământ nu-i poate trezi nici o bucurie care s’o facă vrednică de-a fi trăită, iar plugarul rămâne rob al visului său până la

moarte... El este ca un pom gânditor al țearnei, un răsad de simțiri și doruri împlântat în huma neagră, o floare vie a naturii, care nu-și poate avea rădăcina decât în pământul binecuvântat.. Precum și-ar dură ființa din adâncul umed al încolțirii fecunde, ca un izvor tainic și însuflețit, el își târăște povara vieții pe scoarța fertilă, doarme având un bulgăre sub căpătâi, își amestecă sudoarea și lacrimile cu pulberea, sângeră pentru ocrotirea brazdei, — iar când fantoma morții îi poruncește să îmbrace veșmântul de lemn al veșnicei călătorii, el se întoarce în acelaș pământ de unde bănuște că a purces. Chiar drumul cătră culmile albastre duce prin adâncurile misterioase ale lutului...

Această patimă primitivă pentru pământ, nu i-au putut-o clinti nici una din ademenirile civilizației. Și astăzi, ca multe veacuri în urmă, inspirația lui poetică se plimbă tot între floricelele de câmp și spicul mănos, tot între murmurile de izvoare și foaia verde a codrului. Nu l'au ispitit nici comorile dela oraș, unde ar fi putut câștiga banul mai lesne, dar fără mândrie. A rămas sărac, însă credincios ogorului pe care l'a făcut să rodească pentru altul, presimțind par'că mereu că într'o zi milostivă îi va fi trecut ca zestre vitejiei lui.

Dacă nevoia și foamea l'au silit uneori să plece din satul cu căsuțe albe și bisericuță în ruină, cum au fugit Ardelenii peste Ocean, el a pornit la drum numai cu gândul ca să strângă bani, pentru ca la întors acasă să-și cumpere pământ. Nici unul nu s'a blestemat să-i rămână umbra între străini, — toți și-au făcut cruce rugându-se Cerului să le îngăduie a muri acolo unde li-a fost dorul și puțina gospodărie.

Intr'o scrisoare a unui ostaș greu rănit, am descifrat câteva rânduri scrise cu limbă de moarte pe care nu le întrece în frumusețe nici o epopee: „*Dacă voi muri, Leano, prin străini, să vii cu Badea și să-mi presărați pe groapă o traistă cu pământ din livada noastră*“... Și fără să vreau mi-am adus aminte de ultimile dorințe ale străbunilor legionari, ale căror urne funerare erau trimise peste munți și ape, să fie îngropate în solul patriei romane.

*

Pământ generos și scump răscumpărat de sângele vitejilor, întoarce-te la dreptii tăi stăpâni! Feciorii brazdei au semănat în adâncul tău negru sămânța de preț a gloriei fecunde — lor li se cuvine grâul victoriei

Când batalioanele plugarilor eroi vor pătrunde dincolo, în țara prădată și robită acum, fiecare vlăstar al moșiei sfințite cu sânge și lacrimi, va înge-nunchia în pulbere și va binecuvântă în șoapță pe Dumnezeuul Biruinței...

Asemeni boerilor fugari de altă dată, care la întorsul din surghiun făceau popas de rugăciune la hotar, vitejii de astăzi vor sărută cu buze fierbinți praful de pe drum, vor lua cu mânele împreunate țărână din pământul sfânt, își vor acoperi obrazii, adăpându-se de mirosul brazdei liberate, ca astfel să se împlinească datina, după cum s'a împlinit și legea dreptății.

29 Aprilie 1917.

S O L I E . . .

BCU Cluj / ~~Central~~ University Library Cluj

S O L I E . . .

Din deal, de la Copou, privesc sosirea celor
dintâi escadrile de rândunele...

Vin de departe, de pe coasta Africei blonde,
au trecut în zbor Mediterana ritmică și limpede
ea un vers latin, au făcut poate popas pe bordul
unui torpilor aliat, și în urmă, după ce-au ciugulit
câteva boabe în hambarele militare dela Salonic,
au pornit, însuflețite de spiritul generos al Fran-
ței, către plaiurile celei mai triste primăveri...

De sus, din repeziciunea zborului de săgeată,
au recunoscut dunga de oțel a Dunării tulburi,
vânăta și șerpuitoare ca sabia îndoită a unui în-
vins... Plutind o clipă în văzduhul românesc, au
măsurat cu ochiul lor sprinten întinderea tăcută
a satelor albe, și au coborât pe turla unei biserici

fără de clopote. N'au priceput ce demon a detronat glasurile de aramă ale crucii, dar au zărit pe prispele sărace copii speriați și bătrâne plângând, și-au văzut în bătătura satului moșnegi și băețandri duși între baionete...

Atunci rândunelele au suit repede în înalt și-au pornit mai departe pe spinarea vântului.

*

Din zbor și-au rotit iarăși privirile peste câmpiile nesămănite, poenile pustii și pădurile scrijelite de obuze. Numai fântâni fără cumpănă, conacuri în ruină, drumuri defundate, și pe marginea lor, numai morminte... Pretutindeni umbra durerii, lacrimi de umilință și sânge nerăzbutat.

Ajunse în văile de la Argeș, pasările drumețe s'au oprit, ca și cum glasuri evlavioase le-ar fi strigat din adâncuri. În țărâna scormonită de tunurile marei bătălii, au căutat zadarnic urmele plugului și pe țărani din primăvara trecută, sub ale căror prietenoase coperișuri ele își aninaseră cuiburile purtătoare de noroc. Dar casele erau dărâmate, iar stăpânii își mutaseră pentru vecie patul de odihnă sub pământ...

Atunci rândunelele mâhnite au ciripit mai în-

delung, precum s'ar fi rugat, întrebând în limba lor păsărească :

— Unde sunt feciorii, tovarășii din primăvara trecută — unde sunt feciorii celor morți?...

Și glasurile de sub pământ le-au răspuns cu evlavie :

— S'au dus cu toții, s'au dus cu oastea și cu Regele lor mai departe...

Repede, țâșnind în albastru, zburătoarele s'au așternut din nou la drum.

Iată-le plutind de-asupra Capitalei, cuib uriaș de bucurie odinioară. Pe creste și pe turnuri flutură steaguri străine, în ale căror falduri trufașe fâlfâie nebănuită aripa morții. Rândunelele se coboară, privesc uimite, dar nu mai recunosc cetatea!

Pe străzi și pe piețe numai chipuri obosite, ochi plânși și pași șovăitori... Din când în când, soldați care trec în pas cadențat de paradă, cu gesturi răstite și uitătură cruntă de calău. Nicăiri nu se simte pulsul marelui oraș, nici o tresărire armonioasă, nici un freamăt de primăvară...

Rândunelele întristate își reiau avântul, pornind mai departe în căutarea primăverii libere...

— Bine-ați venit, sprintene rândunele, în vechea Moldovă a marilor Voivozi, ca să respirați împreună cu noi aerul limpede al zilelor grele de pribegie!... Aci, alături de refugiul nostru sărac și fără zâmbet, veți avea și voi cuib de odihnă, mărunte zburătoare, soli așteptați de pe pământul patriei robite...

După cum dușmanul n'a putut pune stavilă zborului vostru grăbit din țara lacrimilor, aci pe pământul liber al nădejzii, tot astfel zidul vremelnic de la Siret nu va putea sta mereu în potrivă avântului răzbnător al unor viteji... Incurând ei vor pleca să dezrobească lanurile fertile, să samene florile biruinței pe mormintele profanate, să redea ruinelor gloria pierdută, să ne înapoieze căminurile patriarhale — cucerind de asemeni și cuiburile voastre cotropite de lăcomia vulturului negru...

28 Martie 1917.

CAPORALUL AMĂRĂȘTEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CAPORALUL AMĂRĂȘTEANU

L'am întâlnit pe gloriosul schilod într'o sală de spital. Era îmbrăcat într'o bluză împrumutată. Mâneca stângă, cea de prisos, o purta cusută deasupra buzunarului, ca să nu atârne goală... Avea ochi adânci, sprincenele resfirate, iar musteața culcată pe buză îi umbrea glasul care îi era domol, legănat, sfătos... Nu puteai bănuî că sub înfățișarea aceia de rănit cuminte, se ascunde un suflet crâncen de oltean viteaz, trecut și scăpat din atâtea furtuni. M'am oprit lângă patul lui și l'am întrebat cu privirea.

Caporalul s'a uitat galeș la locul unde fusese mâna stângă, și-a glumit fără mânie :

— O lăsaî, domnule, prizonieră la nemți... în lupta dela Bălării...

Apoi, după o tăcere :

— Mare-i Cel de sus! O răscumpăr eu la vreme, cu vârf și îndesat... Abia aștept să mă vindec...

— Cum adică, Amărăștene ?

— Mă 'ntorc la front. Cerui să mă facă șef de patrulă sau granatier... Nu fu așa lesne... La comisia de reformă mă ținui cu dinții, și numai așa scăpai de rușine. Alminteri, domnule, făceam Oltenia de răs...

Eu mă prefac că nu pricep, vrând să-i cântăresc hotărârea.

— Socot, caporale, c'ar fi mai nimerit, cum n'ai decât un singur braț, să rămâi la un serviciu ușor... Ce să mai cauți pe front?

El îmi răspunde râzând :

— Să-mi caut mâna, domnule... Dacă-mi era mie de-a scăpării, rămâneam la București...

— Și cum s'a întâmplat de n'ai rămas?...

— Apoi, să vezi... Abia m'aduseseră dela Vidra grav rănit, când se dădu ordin să se golească toate spitalele. Eu atunci mă ridicai din pat, mă îmbrăcai cum putui, ca să fiu gata... Dar d-l căpitan medic porunci la trei sanitari să mă dezbrace și să mă culce cu de-a sila, țipând: „Ce vrei, mă, să mori pe drum?...“ Cucoanele mă mângâiau cu vorba: „Tu, Amărăștene, poți să

rămâi cu noi... Ești infirm și n'au ce-ți face dușmanii..." Eu, ba!... Pândii noaptea, și când simții prilejul, mă îmbrăcai iar... Cu toate că durerile îmi tăiau suflarea, mă târâi până la gară, unde mă culeseră și pe mine... Pe urmă, ce să-ți mai spun... Trecui prin multe, suferii șease operații, dar acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, sunt aproape vindecat și nu mai cer decât să mă'ntorc la regiment. Ce-o fi să fie!...

Viteazul râde, și-apoi tace. E mulțumit ca omul care-și îndeplinește datoria. In hotărârea lui, simplă și firească, nu se amestecă nici o trufie, nici o dorință de laudă, nici o închipuire de sine. Caporalul Mihail Amărășteanu din regimentul 34 de infanterie, nu bănuiește că soarta i-a dăruit un suflet de erou, și că fapta sa, măreață prin simplitatea-i epică, e vrednică de cinstea și admirația noastră a tuturor.

10 Aprilie 1917.

SUBLOCOTENENTUL CATERINA TEODOROIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUBLOCOTENENTUL

CATERINA TEODOROIU

Un ofițer-fecioară, sublocotenentul Caterina Teodoroiu, zâna regimentului de Gorj, s'a urcat la cer ca să povestească strămoșilor cum știu cei de astăzi să împlinească datina războinică.

Logodită cu gloria de-acum un an, în luptele dela Jiu, unde duhul slăvit al lui Dragalina a miruit-o, în botezul focului și al morței, cu raza-i înălțătoare și veșnică, cercetașa de optsprezece ani intră în rânduri ca ostaș, luptând fără răgaz cot la cot cu flăcăii gorjeni, de care nu se deosebea nici prin îmbrăcăminte, nici prin avânt, nici prin setea de-a învinge... Avea însă în ochii a-dânci acea scântee de exaltare antică, acea palpitate de pasiune mistică și suprapământeană, care a făcut din surorile ei de odinioară mucenice și eroine.

Caterina a fost aleasă de destinul istoric să reînvie și să dea iarăși realitate legendei Jeannei d'Arc și a Fetei dela Cozia, să illustreze cu chipul ei iluminat un vers din marea epopee a dezrobirii noastre, și în urmă, eterică și neînțeleasă ca o minune, să se reîntoarcă în lumea de minuni, unde sufletul viețuiește pururea în fericire și apoteoză.

Pentru a o deprinde cu gândul neființei, nemurirea i-a brăzdat trupul, în bătălia de la Filiași, cu două răni vitejești, iar în urmă „virtutea ei militară“ a fost consfințită printr'un simbol regal, care îi strălucea pe piept ca un fionc de beteală.

Caterina a murit mireasă !

Caterina a fost o sfântă !...

Glontele vrăjmaș care a izbit-o drept în inimă pe când își ducea plutonul la asalt, n'a putut descoperi în fulgerarea morții, nici o umbră de patimă, nici o vibrație vinovată. Lîmpede și fără de prihană, simțirea fecioarei de la Gorj îi era, ca și gândul, închinată numai țării...

Dacă în acel cuib intim și senin ca un altar, pe care proiectul ucigaș l'a sângerat fără îndurare, mîjca vre-o nădejde scumpă ori visa vre-o amintire primăvăratică, blînda Caterină, închizînd pleoapele palide pentru totdeauna, a luat cu sine

în văzduhuri și sfânta ei taină de iubire, care se va contopi acolo, printre heruvimi și serafimi, cu slava și lumina cea fără de hotar.

Dormi în pace, sub brazda stropită cu sângele tău cel cald, sub fagii prietenoși ai frontului pe care tu l'ai apărat cu cinste, crăiasă iubită a neamului românesc, zână purtătoare de noroc a războiului nostru de libertate. Prin moartea ta glorioasă ai înflorit pentru vecie datina neamului nostru și ai sporit comoara lui de basme cu o nouă și măreață icoană.

Crucea albă care străjuește cu evlavie mormântul tău din „Poene“, va fi pentru toți un nou simbol de biruință. Tovarășii de arme îngenunchind în fața gestului ceresc, se vor pătrunde de marea poruncă a răzbunării, și vor porni la luptă mai crânceni ca totdeauna, deplin încredințați că „*întru acest semn vor învinge!*“

19 August 1917.

FRANTA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

F R A N Ț A

Cu prilejul vizitei d-lui Albert
Thomas.

Sufletul nostru a fost întotdeauna alături de Franța. N'a fost o atitudine politică, hotărâtă de interese sau de relațiuni de stat, ci a fost însăși iubirea.

În cei din urmă cincizeci de ani ai istoriei noastre, s'a încercat de multe ori să se ridice stăvilare în calea simpatiilor și entuziasmului nostru pentru Franța, dar intuiția poporului și înțelepciunea instinctului latin au biruit repede toate calculele diplomaților, risipind îndărătnicia ori cărei propagande. Dacă la Berlin ni s'au numărat bani și ni s'au dat ordine, la Paris am găsit întotdeauna sfaturi și sprijin moral. Când Germania, pe care o îndestulam cu avuțiile solului nostru fe-

cund, ne-a amenințat și ne-a umilit, Franța, de care o politică fatală ne înstrăinase vremelnice, nu și-a întors ochii dela noi, ci ne-a ocrotit înainte, fără muștrare și fără amărăciune. Marea Republică a fost generoasă, știind că aceluia care iubesc mult, mult li se iartă...

Iubirea noastră pentru Franța a întrecut mai totdeauna legăturile firești dintre două patrii. Nu era numai o iubire — era o expansiune națională, un sentiment altruist pe care admirația și recunoștința nu-l pot explica în deajuns, atât de simplu și de adânc străjuește la temelie fiecărui suflet. Această simțire, în exuberanța noastră latină, sporea până la uitarea propriilor noastre interese și datorii.

Nicăiri pe lume pulsul Franței glorioase și liberatoare nu-și are ecou mai sonor și mai cald decât în piepturile pline de rezonanță eroică ale necăjitului nostru popor. Nicăiri pe lume, eternul vers al poetului, acea formulă de frumusețe și adevăr :

Chaque homme a deux patries —

la sienne, et puis la France !

nu e mai profund încetățenită ca în plaiurile Carpaților...

Aci, în câmpiile cu soare mult, în văile unde înfloresc năzuințele și cântecele, în vastele întinderi ale lanurilor de aur care vorbesc trecătorului mereu de amintirea Romei, palpită un suflet, care dacă e român prin durere și îndelunga oțelire a sângelui și a morții, e totodată și francez prin tot ceea ce simte și visează mai bun și mai înalt, până la desăvârșire.

Pentru el Franța e umanitatea, e sursa de fericire universală, e dreptul și onoarea... În gigantul laborator al patriei franceze s'au făurit toate creațiunile civilizației și toate genialele concepții de frăție și libertate, pe care omenirea întregă le-a adoptat în urmă. El știe că cele mai hotărâtoare zile din istoria noastră, dela unirea celor două țarmuri ale Milcovului sub un singur steag, și până la triumfala întregire de mâne, au fost și sunt opera marei iubiri cu care Franța ne-a dăruit întotdeauna, fără să ne aducă aminte greșalele și fără să-și măsoare jertfele. Noi nu-i putem răspunde decât recunoștință și admirație.

Primiți acest prinos d-le Albert Thomas, sol ilustru al Mării Republici, care ați venit între noi ca o făgăduință și o chezășie. Ne cunoașteți în zile grele, în ceasuri frământate de ură și de dorul răzbunării. Priviți-ne pe toți în adâncul ființei.

Suntem aceeași. În brațul nostru, nici un tremur de oboseală, — în cugete, nici o micșorare a nădejdei în biruință.

Ori care ni-ar fi fost sacrificiile și ori cât sânge viteaz am fi oferit zeilor războiului, din ceasul în care ne-am întovărășit cu voi, am știut statornic că ne întovărășim cu victoria finală. Suntem pe veci legați de destinele voastre, pe care voi le-ați înfrățit cu destinele lumii.

Când ați trecut hotarul și ați pășit în brazda românească pe care azi o apără crâncen armatele plugarilor eroi, v'a întâmpinat sufletul neamului, și închinându-se vouă cu entuziasm și cu iubire, ca unui simbol de lumină și de glorie, v'a strigat urarea eternă a tuturor Românilor :

TRĂIASCĂ FRANȚA !

17 Mai 1917.

CLOPOTELE CAPITALEI

BCU Cluj / ~~Central~~ University Library Cluj

CLOPOTELE CAPITALEI

Germanii topesc clopotele și le prefac în tunuri. Miile de glasuri sonore care propovăduiau înfrățirea dintre oameni, slavă în cer și pace pe pământ, vor amuți — se vor reîntoarce în lumile albastre, dezbrăcându-și veșmântul de aramă pe care astăzi îl cere, ca o pradă, uriașul Moloch dela Essen.

La ce ar mai răsună astăzi dangătul lor de iubire și smerenie, de frăție și jertfă?... Neamurile pământului, răscolite de trufia iacomă a unui împărat nebun, au ridicat armele ca să se apere întru potrivă năvălitorilor. Pe toate drumurile curge sânge, în toate sufletele crește floarea morții. Cuvântul apocalipsului s'a împlinit. Diavolul, în hlamidă de Kaizer, rânjește la răspântii, dezmierdându-și auzul

în fanfara selbatecă a măcelului. El a poruncit să tacă toate clopotnițele, ca să poată asculta mai limpede bubuitul tunului și ropotul luptelor. El a trimis clopotele în infernul său imperial dela Krupp, ca să le preschimbe în unelte de omor și mașini de distrugere. El a topit în cuptoarele morții armoniile sfinte ale turnurilor în ruină..

Cunoaștem selbăția cotropitorilor și bănuim starea jalnică a ținuturilor românești în robie. Veștile de acolo ne-au povestit destule despre prădări, pângăriri și omoruri.

Fără îndoială că bătrânele clopotnițe ale Capitalei cu sute de biserici, au amuțit.. Clopotele cu horbotă de slove și izvoade cirilice, așezate acolo sus, în drumul vântului, de evlavia ctitorilor voievozi și boeri, clopotele istorice care în ceasuri grele glăsuiau norodului despre vrednicia de ordinioară, clopotele străbune care ne-au păstrat neatinsă datina și credința, clopotele noastre, clopotele sfinte nu mai sunt..

Sărmanul Schiller, cântărețul libertății omenești și a înfrățirii popoarelor, poetul care a preamărit în ritmuri de baladă gloria clopotelor, vrăjitorul care le-a tălmăcit îngânarea stihurilor de aramă ca o năzuință pământeană către tot ce e frumusețe și triumf în eternitate, — sărmanul Schiller,

astăzi casca prusacă i-a necinstit geniul și i-a pângărit amintirea!

Dar va veni vremea când vechile așezăminte ale feudalismului teuton vor fi răsturnate, când săbiile ucigașilor de viță nobilă se vor frânge sub genunchiul răzbunării... Și în ziua aceea tunurile se vor preface în clopote, ca să vestească dușmanilor ziua ispășirii și să strige la cer, prin mii de dangăte, lauda celor morți pentru libertate. Și clopotele toate la olaltă vor cânta învierea popoarelor prin biruință veșnică și glorie fără amurg, — iar din trofeele războiului, din tunurile moarte, se va turna bronzul amintirii grandioaselor statui, care vor străjui întru paza noilor hotare.

9 Martie 1917

CĂDEREA IERUSALIMULUI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CĂDEREA IERUSALIMULUI

După ce au cucerit Iaffa, patriarhalul port al Iudeei, înșirat pe coastă între livezile de portocali, armatele engleze, străbătând ținuturile sterpe ale Mării Moarte și suind către izvoarele Iordanului, au pătruns în Ierusalim, cetatea sfântă a lui Ehova.

Intreaga fâșie de pământ dintre Mediterana și munții Libanului, odinioară Chanaanul neamurilor biblice, iar astăzi cheia drumurilor care duc la Damasc și Alep, este în stăpânirea britanică, și astfel joncțiunea armatelor din Siria cu cele din Mesopotamia nu mai întâmpină nici un obstacol puternic în afară de curgerea vremii.

Căderea Ierusalimului însemnează mai mult decât un succes militar. E totodată o victorie morală și un simbol.

Visurile germane de eghemonie care năzueau mai ales spre Orientul pitoresc și mistic, cu pământ fertil și izvoare de bogăție netrezite încă, locuit de neamuri fataliste și leneșe pe care semiluna obosită nu le putea nici cârmui, nici chema la viață, — aceste visuri imperialiste se spulberă astăzi sub bubuitul tunului englez care calcă biruitoare peste pământul făgăduinței germane.

Căderea Ierusalimului e un simbol pentru pretinsul „popor ales” al lui Dumnezeu, care vede astăzi luând sfârșit mult trâmbițata alianță dintre Gott și Kaizer.

E totodată un avertisment pentru serenismul complice al celor doi împărați și regi, nesăturați de sânge și lacomi de popoare, — o mustrare istorică pentru abilul și vicleanul Papă Benedict XV, care se mai socotește încă reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ, ca și cum divinitatea ar fi o firmă de negoț la îndemâna tuturor speculatorilor de patimi și amăgitorilor de suflete.

Cetățile și grădinele, munții și văile, colibe și umbrările pe care acum douăzeci de veacuri fiul dulgherului din Nazareth le sfințise cu atin-

gera, lacrima și gestul său divin,— cerul limpede și cald al Palestinei sub care au răsunat odinioară predicele de iubire și smerenie, pulberea drumurilor răscolită de sandalele apostolilor și de pașii mucenicilor adevăratei credințe, — sfântul pământ care adăpostește atâtea amintiri cerești,— este astăzi dezrobitor de noii cruciași ai onoarei și ai libertății.

Nu știu cum vor tălmăci de astă dată pastorii și cărturarii teutoni înfrângerea armatelor turco-germane din Palestina, cu ce blesteme inedite vor întâmpina iarăși Anglia, și cu ce născociri teologice vor ațâța din nou criminalitatea mistică a poporului flămând și istovit de boli,— căderea Ierusalimului însă e un augur neprielnic pentru casta militaristă germană care a călcat legile firei și a luat numele Domnului în deșert.

Profanând crucea—acest simbol al jertfei, al evlaviei și al păcii — și preschimbând-o într'o emblema de fer, răsplătitoare a crimei de prisos și a sângelui vărsat fără vină pentru gloria morții și trufia Kaizerului, cei din urmă barbari și-au atras asupra lor înfierarea istoriei și urgia destinului care îi va urmări prin veacuri, din neam în neam, până la desăvârșita stingere a păcatelor ancestrale.

Noi, pe care o putere mai presus de dorul nostru de luptă și voința noastră de-a învinge, ne-a silit în chip vremelnic să stăm de vorbă cu dușmanul, primim ca o înaltă proorocie de biruință vestea cuceririi sfintei cetăți a păcii dumnezeiești de către armatele neînvinse ale Angliei.

Nu știm ce va aduce ziua de mâine, care va trebui însă să ne găsească pregătiți pentru orice faptă, dar nu putem uita mângăetorele cuvinte ale Celui care a predicat pe muntele răscumpărat astăzi al Hebronului: „*Fericiți cei care sufăr pentru dreptate, căci a lor va fi împărăția*“.....

PRIETENI DE DEPARTE

BCU Cluj / CentralUniversity Library Cluj

PRIETENI DE DEPARTE

Departe-departe, spre izvoarele de lumină ale soarelui, e o țară decorativă și stranie, alcătuită dintr'un colier de insule miraculoase, pe care apele Oceanului liniștit le scobește mereu, preschimbându-le într'o nesfârșită dantelă de stânci.

Fantezia noastră, hrănită de romanele exotice ale lui Pierre Loti și de muzica sugestivă a lui Puccini, își închipuește Nipponul ca o țară de vis, ca un imperiu de legendă, unde culorile și penumbrele, în veșnică perindare, îmbată sufletul pelerinului pasionat cu ritmurile pitorești ale celui mai feeric danț de imagini... Pretutindeni pajiști nemăsurate cu crisanteme, ziduri mișcătoare de glicine care străjuiesc albia unor râuri repezi și șuerătoare, — poduri de lemn care leagă țărături

râpoase dintr'un oraș de chioșcuri și pavilioane, unde se vând numai flori, mătăsuri, fildeș și porțelanuri. Pe ulițele pietruite și strâmbe, cu lampioane la fiecare poartă, palpită furnicarul de umbreluțe și evantalii, dându-ți impresia că te afli în fața unei scene uriașe pe care o străbat, cu mers mărunț și gesturi ascuțite, miile de păpuși însuflețite ale Mikadorului.

*

Mulți dintre noi însă au fost siliți de împrejurări să-și răstoarne această imagine poetică, împrumutată din cărți romanțioase, și să caute aiurea înțelesul faptelor impunătoare și eroice, săvârșite în ultimile decenii de marele popor al Orientului îndepărtat.

Mi-aduc aminte, acum câțiva ani, pe când îmi tămăduiam nervii pe țărmul unui lac rece și sticlos dela poalele Alpilor, în otelul cosmopolit unde găzduiam, un grup de tineri japonezi îmi ațâța neconținut curiozitatea. Nu-i întâlneam decât la amiază și seara, când își făceau apariția în vasta sală de mâncare, salutând corect și luându-și fiecare locul în tăcere. Masa trecea monotonă și fără zâmbet, ca și cum vecinii mei ar fi rostit tot timpul o rugăciune în gând...

Dar iată că într'o bună zi ciudații oaspeți nu se arătară de loc. A doua și-a treia zi la fel. La început am bănuit că musafirii galbeni au părăsit localitatea. Dar în dimineața următoare i-am zărit din nou. Aveau chipurile obosite și purtau toți doliu la braț. Se plimbau prin parc cu privirile în pământ, cu pasul rar, parcă ar fi mers la o înmormântare.

M'am apropiat de cel din urmă, pe care îl cunoșteam, și după câteva politeți schimbate, i-am cerut deslușiri asupra fâșiei negre dela mânecă. Mi-a răspuns cu glasul domol și trist, dând din cap, în semn de desnădejde:

— A murit Impăratul, Impăratul nostru cel sfânt!
Și, după o tăcere:

— De sigur dv. bănuiți durerea mea, dar nu puteți înțelege adâncimea ei... Noi, cei din Nippon avem o altă concepție despre Patrie... Iubirea noastră pentru insulele natale este însăși viața noastră. Mikadoul, era simbolul divin al acestei iubiri, pe care patruzeci de milioane de supuși cucernici i-o aduceau ca ofrandă seara și dimineața, în rugăciunile lor, cu aceiași evlavie cu care se închină zeilor noștri solari, dăruindu-le orez și fructe — roadele cele mai de preț din munca lor amară și fără odihnă.

„Pentru noi viața nu oferă nici o sursă de plăcere individuală. E numai un prilej de jertfe pentru mărirea neamului, o veșnică luptă pentru gloria Nipponului!

„Dacă ne exilăm de bună voe, ca să cutreerăm lumea în lung și în lat, o facem, nu ca să smulgem plăceri și impresii care pot da o fericire trecătoare, ci ca să învățăm, să ne pătrundem de toate tainele științei, și să ducem în urmă cu noi în insule, germenii civilizației mondiale.

„Pentru un adevărat fiu al Nipponului, cuvântul „fericire“ este din *cealaltă* viață!... Aci, pe pământ, nu cunoaștem decât munca și sacrificiul... Numai astfel am ajuns *noi*, ca pe un sol spart de vulcani și ars de lavă, pe care fluvii scurte și năprasnice îl rod mereu,— să zidim cetăți de uzine și labirinturi de fabrici, care au dat poporului nostru o glorie militară temută și o civilizație respectată, egală Europei... Și toate acestea le-am dobândit numai în patruzeci de ani, prin voința și înțelepciunea Mikadoului pe care îl deplângem astăzi cu venerație!...”

Înainte de-a ne despărți, prietenul meu a adăugat o frază, cu intenția să rezume întreaga convorbire:

— *No!*, cei din Nippon, facem mai puțină literatură ca voi Europeanii...

*

Am transcris din amintire cuvintele acestui fanatic din Imperiul Soarelui, părându-mi-se, în aceste zile tragice pentru destinele și libertatea omenirii, de o însemnătate simbolică.

Mai ales noi Românii, a căror renaștere e aproape contemporană cu tânăra civilizație japoneză, suntem datori, prin toate mijloacele, a cunoaște și a ne face cunoscuți de către aliații noștri din Extremul Orient, a căror prietenie ne poate fi de folos, nu numai prin trimiterea de tunuri și muniții turnate în giganticele lor uzine de războiu, dar și prin sprijinul politic real pe care îl nădărdim mâine, la statornicirea noului echilibru al lumii.

14 Iunie 1917.

DOBROGEA LATINĂ

DOBROGEA NOASTRĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DOBROGEA LATINĂ,

DOBROGEA NOASTRĂ

Dacă poporul nostru ar fi chemat în fața unui congres internațional ca să-și valorifice contribuțiile sale la civilizație, puterea de muncă în trecut și făgăduințele culturale în viitor, socot că reprezentanții noștri nu și-ar putea mai bine concretiza argumentele, decât citând o singură provincie românească: Dobrogea.

De asemeni, dacă istoricul sau geograful străin, care de obicei se rostește asupra noastră cu ușurință, ar voi de astă dată să ne cunoască într'adevăr, să ne verifice latinitatea și să ne redea drepturile istorice integrale de avantgardă a civilizației în Balcani, ar fi destul să cerceteze aceiași provincie românească: Dobrogea.

Acolo, în ținutul pitoresc dintre Dunăre și Mare, pe un pământ odinioară steril sub indolenta stăpânire a Musulmanilor, în nemărginirea arsă de soare, pustie și dezolantă până mai eri, au răsărit ca o minune de sub ciocanul și mistria geniului nostru constructiv, opere de o universală utilitate și frumusețe, pe care Europa le poate număra cu cinste printre grandioasele ei monumente.

Plugul românesc a descoperit fertilitate sub coaja subțire de nisip a câmpiilor dobrogene, iar sate proaspete, curate și albe, s'au așezat ca niște oaze în deșertul înviorat, pe care mai înainte colibe tătărești, sărace și rare, abia îl întrerupeau pe alocuri... În zările însuflețite, pe vârful clopotnițelor noi și sonore, tronează acum crucea tolerantă și iubitoare a celorlalte neamuri adăpostite în brazda latină. Terenurile băltoase, cercetate numai de lăcuste, zburătoare sălbatice și miazme, au fost țărnuțite cu diguri și canalizate. Coasta mării, pe care din secolii îndepărtați ai galerelor Cetății Eterne, n'o mai vizitau decât putredele corăbii turcești, a fost scobită cu iscusință și preschimbată într'o dantelă de piatră, în care stau înfipte, scânteețoare ca un juvaer, farurile de călăuză. Vapoare uriașe, cu tricolorul nostru pe catarg, se duc și vin, purtând în pânțele lor fecunditatea muncii

românești sau schimburile de produse ale Orientului exotic.

În Dobrogea, totul respiră străvechea și glorioasă obârșie. Drumurile care străbat și leagă zări mărginite de apă, au fost acum două mii de ani vânturate de *carruccele* coloniștilor Romei. Urmele anticei șosele durează încă, legând și astăzi fluviul cu marea. Valul lui Trajan, care odinioară ținea piept năvălirilor, străjuește mereu, precum ar fi știut că barbarii n'au fost pe deplin alungați din bătrâna Europă. La fiecare popas ochiul drumetului întâmpină o amintire a gloriei Cezarilor... Aci, Coj fântână cu ghizdele de piatră în care doarme o inscripție legendară, — colo, un sarcofag cioplit cu imagini sau litere latine, din care imbecilitatea turcească a făcut jghiab de a-dăpat vitele, lespezi cu horbote antice, urne-funerare, mausolee — în sfârșit, pretutindeni vestigii ale latinității.

Socot de prisos să mai amintesc monumentală frumusețe a noiei cetăți a lui Ovidiu !

Nefericitul poet italic, care a făurit pe țărmul Pontului papirusurile de iubire și tristețe, plângându-și exilul în pustietate și moartea apropiată între barbari, numai de jumătate de veac își înseminase adormirea, simțind că odihnește în pă-

mântul strănepoților de legionari... Astăzi însă din nou osemintele și cultul îi sunt profanate.

Necinstea bulgară n'a cruțat nici statua poetului! Ura turanică n'a știut să înconjure cu teamă și respect simbolul de bronz al gloriei care a învins tăcerea a douăzeci de secole!... Ea s'a năpustit, hidoasă și distrugătoare, asupra civilizației ca s'o sugrume. Lividă și bestială, a ros cu unghiile vechile inscripții de pe monumente, a mușcat cu dinții icoanele pioase de pe sarcofagii, a strivit sub pumnii invidiei brutale și ai prostiei masive, toate hrisoavele vii ale străvechilor noastre moșteniri și tradiții...

Dar documentul de eternă proprietate asupra Dobrogei n'a putut fi distrus. E scris în istoria lumii, în sufletele și conștiința noastră latină, în sclipirile baionetelor juruite răzbunării, în concepția pe care ne-am statornicit-o asupra onoarei.

Mâne poate, cumpăna dreptății va fi restabilită... Și somnul poetului nemuritor, straja de bronz a Dobrogei noastre sângerate, își va recăpăta seninătatea.

În ziua judecății, Publiu Ovidiu Nasone, genialul autor al *Metamorphozelor*, va privi de pe soclul restaurat, o nouă metamorphoză, pe care n'a bănuț-o: aceea a preschimbării cuceritorilor

în sclavi... Un nou Nasone va cunoaște exilul — dar un Nasone fără onoare și un exil fără glorie, pe care nici un hexamtru nu-l va immortaliza. Monarhul de la Sofia va fi urmărit în surghiun cel mult de blestemul istoriei și de povara sinistrei sale conștiințe.

29 Iunie 1917

PENTRU MORTII NECUNOSCUȚI...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PENTRU MORȚII NECUNOSCUȚI...

Sufletul omenesc are tainele lui. Chiar în ceasurile de bucurie, puține acum, umbra coboară dintr'odată peste luminișul gândurilor, și un glas misterios ne îndeamnă să plângem... Nu știu, dar poate e un prisos de iubire sau de păreri de rău care se preface în lacrimi, e, poate, darul simțirii noastre pentru tot ce e suferință pe lume, — sunt lacrimile cari se cuvin celor neplânși, nenumăraților eroi fără nume, care dorm astăzi sub pânza de iarnă a așternutului morței,

Unul a căzut poate, fără apărare, jertfă unui glonț rătăcit, altul a pierit poate ucis mișelește, iar altul, cine știe, cu ce năprasnice minuni de eroism și-a plătit moartea...

Mormintele lor, ale celor căzuți pentru țară, uitați și necunoscuți, sunt pretutindeni, pe țărmul Dunărei bătrâne, lângă Jiu sau aproape de Olt, între stâncile sterpe ale Carpaților, sau în lanurile de porumb necules din preajma Argeșului. Trupurile izbăvite de glonț sau de obuz, zac fără durere sub brazda primitoare, sub brazda care nu i-a putut hrăni în viață, dar care acum îi satură pe veci de odihnă...

De aceea astăzi jumătate din pământul sfânt al țării îmi face impresia unui nemărginit cimitir fără cruci, pe care îl pângăresc ghiarele și copitele cuceritorilor...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar icoana nu-și pierde niciodată sfințenia, și amintirea prin suferință se limpezește mai luminoasă. Morții necunoscuți, fără lespede și fără candelă, cu durerile lor neplânse și cu năzuințele lor neîmplinite, vor fi în curând împăcați prin răzbunare... Când vor înfrunzi stejarii, ramurile gloriei uriașe îi vor umbri, păduri mișcătoare de baionete vor sclipi tot mai aproape în amurgul de sânge, iar tunurile vor răscoli pământul, implantând pretutindeni grăuntele fertilei biruințe,— și astfel, uriașa fanfară a războiului de oțel, le va cânta tuturor învierea...

Până atunci, în fiecare suflet să le aprindem o candelă de nădejde, și peste groapa amintirii lor să așternem lespede credinței neștrămutate în biruință. Morții necunoscuți vor trăi astfel împăcați în cugetele noastre.

22 Februarie 1917

CITIND COMUNICATELE...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CITIND COMUNICATELE...

De câte-va zile, stilul sobru și sever al comunicatelor noastre vibrează.

Cu toată Brezumarea lapidară a Liuriașelor fapte ce se petrec mai ales pe frontul de sud, proporțiile marelui bătălie dela Mărășești se deslușesc pe fiecare zi, sporind în intensitate de la un comunicat la altul. Nu este numai cea mai grozavă bătălie de pe frontul român, dela începutul campaniei, și de sigur cea mai însemnată din întreaga noastră istorie atât de bogată în războaie, — e totodată unul din cele mai mărețe episoade ale războiului european. Capitolul din urmă al epopeii mondiale se scrie astăzi la Siret, faptele de pe celelalte fronturi rămânând pentru moment în planul al doilea. Prezența lui Mackensen pe frontul

de sud nu poate decât să adauge la majestatea eroicei noastre rezistențe și a vitejiei fără seamăn a batalioanelor române.

Aceea ce se petrece acolo, în regiunea dela Sud de Mărășești, depășește orice închipuire. Bănuim faptele așa cum le răsfrâng comunicatele, ne înfiorăm la recitirea aceluiași puține rânduri care nu vor par'că să ne împărtășească toată grozăvia, și, în cea mai tăcută evlavie, ne străduim să smulgem slovelor militare, tălmăcirea extraordinarelor evenimente care se petrec atât de aproape de noi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Zece divizii, dintre care nouă germane, s'au lovit dela început de rezistența trupelor ruso-române, care, deși inferioare în număr, au reușit să-și mențină pozițiunile aproape peste tot. Toate atacurile disperate pe care inamicul le dă de patru zile și de patru nopți, în masse compacte, susținute de o numeroasă artilerie grea, s'au spulberat de liniile noastre, apărute cu îndărătnicie de bravele trupe ruso-române, care prin lupte crâncene corp la corp și contra-atacurile energice ce au dat, au produs inamicului pierderi enorme.“

Iar comunicatul următor No. 351, adaugă :

„Bătălia dela Sud de Mărășești continuă cu înverșunare. Inamicul a atacat în tot cursul zilei cu forțe proaspete. Lupte crâncene corp la corp, atacuri și contra-atacuri violente s'au succedat fără întrerupere...

„Luptele sunt în curs și se desfășoară cu o înverșunare fără seamăn de ambele părți“.

*

Nu știm ce comentarii s'ar putea face, când realitatea vorbește singură atât de violent.

Un ofițer, venit pentru câteva ceasuri în Capitala provizorie, îmi mărturisește în fugă câteva impresii.

În cursul povestirii, nu-și poate stăpâni glasul care urcă în ton sau se înmoae de lacrimi. Din când în când își apasă tâmplele cu mâna, vrând oarecum să-și pue o rânduială în amintiri care cer toate de-odată să fie povestite.

— Nu știi dacă în iad o fi tot atât de spăimântător... Valuri de trupuri care năvălesc unii asupra altora și se prăbușesc apoi în fum și sânge. O mie de guri de foc sparg văzduhul de clocoțesc zărilor, parcă s'ar fi răsturnat Apocalipsul pe

pământ. Înaintea ochilor, cât ține o vale, se așterne o perdea groasă de fum, parcă ar fi ceață care nu se mai ridică... Nici încolăcirile bubuirilor de tun, urletele omenești, răpăelile mitralierelor ori pocnetele fără de sfârșit, nu pot risipi negura. Abia vezi, iar de auzit, auzi numai pe jumătate. Zeci de divizii de-o parte și de alta reîmprospătează veșnic atacul, care mai totdeauna se închee prin lupte corp la corp. Nu mai e război — e măcel!

Nu mă pot stăpâni — îl întrerup repede:

— Cum se poartă „ai noștri?”

— Ca fiarele, fără frică și fără iertare! Cu glonțele, cu granata, cu baioneta și cu dinții! Nu-i clinește nimic din loc. Stau ca o stană și pândesc. Chiar dacă dușmanii sunt întreit la număr, „ai noștri” îi lasă până se apropie, și-apoi se răpăd ca să-și facă drum... Li întorci greu înapoi, chiar cu ordin... La trecerea râului..., un batalion și-a făcut întâi punte din hoituri nemțești, și pe urmă s'a năpustit la baionetă... Nu-ți poți închipui cât sunt de oțeliți și de crânceni... Nici cei răniți nu se astâmpără. Se luptă până ce-i părăsesc puterile cu totul. Și când vin la doctori, toți au mai multe răni — foarte rar una singură. Pentru ca unul să fi plecat din luptă, trebuie să-i fi fost rana prea

adâncă sau mortală. Am văzut un soldat adus la ambulanță care avea șase răni și părea tot nepotolit... Și câți alții la fel!. Și câte alte minuni de vitejie!...

Dar pe când transcriu impresiile violente ale unui părtaș din marea bătălie, ni se aduce la Redacție comunicatul din 31 Iulie, care zugrăvește cu cea mai autoritară elocvență eroismul desfășurat pe câmpul de bătae :

„Pe frontul bătăliei dela Mărășești, ziua a fost relativ calmă. Inamicul a dat numai 5 puternice atacuri în diferite puncte, dar valurile de asalt mereu reînoite s'au sfărâmat de rezistența trupelor noastre care și-au menținut toate pozițiunile.

Faptele de avânt și eroism, pe care le-au săvârșit trupele noastre în cursul grelelor lupte din ultimele zile, întrec orice închipuire. Fără a șovăi, ele au rezistat celui mai intens bombardament de artilerie dezvoltat vre-o dată, iar atacurile în masă, date cu extremă violență de trupele bavareze și germane, s'au lovit toate de vitejia soldaților noștri care, deși

inferiori numericește, au luptat cu o îndârjire fără seamăn.

Se citează cazul eroicului regiment 32 Mircea ai cărui ofițeri și soldați, lepădându-și ranițele, căștile și hainele, au pornit la atac numai în cămăși, punând pe goană pe inamic. Deasemenea bravii vânători de munte, la primul botez al focului, au făcut singuri peste 400 de prizonieri“.

*

Această consacrare a celei mai mari bătălii de pe frontul român, ne umple sufletul de încredere. Priveliștea tragică dela Verdun se repetă la Siret, nădăjduim, cu acelaș final, oricât ar fi situațiunea de serioasă și de grea.

Diversiunea dela Oituz, rezolvită atât de repede în favoarea noastră, ne îndreptățește să privim viitorul fără teamă, ori câte jertfe și suferinți ne-ar costa.

Ca și la Oituz, vitejii noștri vor spune șuvoaelor teutone dela Siret, cu o mândrie eroică împospătată :

NICI PE AICEA NU SE TRECE !

ROMÂNII PE FRONTUL FRANCEZ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ROMÂNII PE FRONTUL FRANCEZ

Cele dintăi batalioane de voluntari ardeleni, recrutați în America, au sosit pe frontul francez. Generozitatea președintelui Wilson s'a dovedit și cu acest prilej nemăsurată. Noii dezrobitori poartă uniforma românească, fiind ostași ai Regelui Ferdinand Cel Leal, iar aspirațiile și vrednicia lor egendară sunt ocrotite de acelaș steag care flutură astăzi cu cinste la Siret și pe Trotuș.

Frontul român se prelungește astfel pe pământul binecuvântat al Franței, confundându-se în lupta uriașă pentru drept și libertate, cu frontul umanității. Fiecare strop de sânge viteaz împlântat în brazda lui Joffre, va rodi deopotrivă în câmpiile Ardealului sau Bucovinei, după cum minunile și jertfele de la Mărășești însemnează tot

odată victorie și triumf în Flandra, pe Carso sau la Verdun. Suntem cu toții ostași ai Patriei universale care în istorie a purtat veșnic numele libertății și al onoarei.

Dintre neamurile cari și-au amestecat astăzi destinele în sânge, ridicându-se ca un singur duh în potruva făuritorilor de lanțuri, nici unul nu e mai îndreptățit decât noi să vorbească în numele istoriei. Nu doar că ne-am putea asemui în glorie și lumină aliaților noștri puternici, — dar în suferință pentru dreptate, în zbcucium neîntrerupt pentru apărarea pământului și în sfruntarea morții pentru stăvilirea năvălitorilor, datina neamului nostru e o veșnică înlănțuire de eroism, cu scurte popasuri de liniște în care s'a putut zidi o mânăstire sau ridica o cetate.

Încă din epocile turburi ale așezării strămoșilor în câmpia latină, steagurile Voivozilor noștri n'au avut răgaz — veșnic s'au agitat în zările bătăliilor, au stat de pândă la hotarele mereu călcate de prinți trufași sau hoarde lacome, ca să vegheze apoi, povestitoare de cumpene sângeroase și biruinți grele, în paginile încete ale cronicarilor. Ei au luptat mai totdeauna singuri, fără nici un sprijin de nicăiri, căci aliații lor de sânge nu-i cunoșteau sau erau prea departe.

*

Dacă depărtarea n'a îngăduit ca prapurii glorioși ai Moldovei și Munteniei să se împrietească în războaie cu drapelele regilor Franței, legenda a împlinit aceea ce secolii întârziiau, statornicind frăție între oștile care aveau odată și odată să lupte alături, unele pentru altele, slujind același ideal și același triumf.

Și iată că în veacul al patrusprezecelea, un viteaz de la Dunăre auzind despre jalea „surorii Francia“ ale cărei provincii erau cotropite de dușman, plecă împreună cu cincizeci de cavaleri, și după cale lungă, în susul Dunărei, descălecă la curtea regelui Filip de Valois, cerând favoarea să lupte și să moară pentru Franța., Poate că Marchizul de Ronsard n'a dus în realitate nici o solie dela Dunăre la Luvru și nici n'a plecat vreodată cu aprigii călăreți olteni ca să se războiască pentru liberarea dunelor normande... Dar fatalitatea a voit această alianță sufletească, a râvnit la această tovărășie de arme între neamurile latine îndepărtate, a consfințit-o și-a prefăcut-o în legendă. Ea împlinea desigur un dor sau desăvârșia un vis care a înflorit totdeauna în văile Carpaților plini încă de amintirile Romei...

Dacă scris a fost ca să ne întâlnim atât de

târziu, Franța însă a avut prilejul ca să cunoască însușirile militare ale fraților noștri din Ardeal.

În nenumăratele războaie deslănțuite de Habsburgi, însetați de cuceriri și lacomi de popoare, regimentele ardelenesti au avut întotdeauna partea cea mai grea a jertfei. Ori de câte ori trufia împăraților din Viena amenința să se nărue în câmpiile bătăliilor, chemau grabnic, în ceasul hotărâtor, regimentele de români ca să le șteargă de pe coroană rugina înfrângerii.

Insuși învingătorul lumii, Napoleon, a știut să le prețuiască vitejia... La podul dela Arcole, în timpul campaniei din Italia, marele general surprins de învierșunarea înamicului care îi țintuia pe loc una din aripi, căută să afle de unde izvora această neașteptată „bravură austriacă“... Când i s'a adus știrea că un regiment de români bănățeni se încăpăținează a muri pe poziție, pricinuind pierderi simțitoare grenadirilor săi împătrit la număr, genialul Corsican, care urmărea cu ochianul desfășurarea luptei, nu și-a putut opri pe buză strigătul de admirație:

— *Oh, les braves!*

Tot astfel, în bătălia dela Aspern, regimentul românesc din Sibiu, împreună cu voluntarii mol-

doveni din Bucovina răpită de curând, a făcut ca serocul armelor să treacă de partea Austrieilor — ceea ce nu l'a împiedicat pe Napoleon ca să- i bată în urmă groaznic la Wagram... Și în nenumărate alte bătălii de mai târziu — Custozza, Solferino, Sadowa — aceiași fală ostășească s'a revărsat asupra fraților noștri de peste munți...

Debarcând astăzi pe pământul francez, batalioanele ardelenilor din America sunt întâmpinate numai de amintiri glorioase. Nobila republică din Apus, care le cunoaște strămoșii, îi primește cu entuziasm sub cerul ei liber, ca pe propriile-i oștiri, fiind gata să împartă cu dânsii gloria viitorului. Eroismul, pe care Franța l'a admirat odinioară, va răspunde întreit nădejdilor de astăzi.

Voluntarii ardeleni care își fac apariția pe uriașa scenă a tragediei mondiale, sub ocrotirea steagului național, vor lupta, nu numai pentru făurirea unei patrii noi — o Românie mare și liberă, — dar vor lupta și pentru patria adoptivă de eri — generoasa republică americană, cât și pentru Franța, patria soră care îi călăuzește astăzi la victorie.

Fiecare jertfă va avea deci un întreit răsunset,

fiecare biruință va fi însemnată în trei cronici, fiind slăvită deopotrivă în analele armatelor lui Joffre, ca și în depărtări peste Ocean, după cum va fi cinstită cu iubire și pietate în inimile crâncenilor apărători de pe frontul Moldovei, bucuroși de eroică tovarășie și mândri de frații lor care au luat drumul Ardealului prin Franța.

5 Octombrie 1917

IN PRAGUL UNEI SĂRBĂTORI

BCU Cluj / Central-University Library Cluj

IN PRAGUL UNEI SĂRBATORI

Binecuvântată fie suferința care înalță sufletele,
le purifică și le sporește izvorul de viață!

Din frământările dureroase se nasc îndemnuri
cătră mai bine, din jertfe se făuresc cuceririle,
din lacrimi se cristalizează fericirea zilei de mâne.
Sângele spală trecutul și fecundează viitorul.

Istoria unui popor se încheagă din fapte și în-
tâmplări, din ciocniri potrivnice care statornicesc
armonia înlăuntru patriei, din expansiuni naționale
dincolo de fruntarii, care tind să așeze un echi-
libru între neamurile învrăjbite. Neutralitatea n'a
putut adăuga, în curgerea veacurilor, nici o sin-
gură pagină de glorie la istoria unui neam, iar
vitalitatea rasei n'a cules de pe urma ei nici cel
mai neînsemnat prisos de energie. Legea naturii

a hotărât ca sufletul națiunilor să nu fie niciodată neutru.

*

Nostalgia pământului cotropit de dușman, ne trezește astăzi, în pragul marelui sărbători a independenței, amintiri care ne dor... Vedem acolo, departe, în Capitala veselă și împodobită, stâlpi de verdeață și steaguri fluturând în soarele de Mai... Muzici, râsete, freamăt de cuvinte galante și flori... Flori multe, ca pentru paradă. Ochii noștri se îmbată de perindarea ritmică a soldaților îmbrăcați în uniforme noi, — sorbim cu lăcomie frumusețea cadențelor sonore și simetria pașilor de defilare, și astfel, în înfrăgda noastră închipuire, ne aducem aminte cum ne mângâeam curiozitatea de copii, cu iluzia teatrală a războiului pe care nu-l puteam bănuși atât de sângeros și tragic.

Era un zece Mai din zile de pace, bogate și senine, când se vorbea mult și se săvârșea puțin. Era un zece Mai din vremuri de neutralitate...

În dosul păretelui de scânduri al tribunelor elegante și vremelnice, gemea însă realitatea aspră, clocotitoare și fără zăgazuri, pe care nimeni n-o pricepea, atât de departe era urechea de suspin...

De aceea, să binecuvântăm cu toții ziua de zece Mai a acestui an cumplit... Știm pentru întâiași dată cine suntem și cât putem.

Știm că suntem un popor mare, îngrădit în hotare înguste, care și-a ales singur calea în vârtejul măcelului european. A ridicat armele alături de cei care luptă pentru drept și libertate, fără să-și cântărească sângele vărsat și fără să-și târ-guească jertfele și lacrimile. A deslănțuit pretutindenii, pe câmpurile bătăliilor, cel mai eroic avânt și cea mai supraomenească oțelire. A dovedit că știe să moară cu seninătate și măreție.

Acest popor umil și necăjit de veacuri, vrea astăzi cu orice preț biruința! Prin biruință își va dezrobi frații, după cum se va dezrobi pe sine, — prin biruință va statornici hotare noi și firești neamului său reîntregit, după cum va lărgi brazda noului său ogor, răscumpărat pe veci cu cel mai generos sânge al plugarilor eroi.

*

Ziua de zece Mai a acestui an reformat, e o sărbătoare mai falnică și mai sfântă decât celelalte din trecut, prin durere și sacrificii. E o zi mare, gravă și tăcută, așa cum se răsfrânge din uriașele fapte desfășurate în jurul nostru.

Astăzi se zămislește istoria... Glorie în afară și biruință înlăuntru... Noi așezăminte iau ființă prin înaltă înțelepciune și prin voință obștească. Pășim cu toții către o țară nouă, către un viitor de muncă, de frăție și de cinste. O largă și intensă democrație va sta la temelia statului reînnoit. Oameni noi vor întocmi rosturile țării și-i vor canaliza izvoarele de avuție spre folosul și propășirea neamului. Vom intra astfel în rândul celor mai vechi și mai vrednice neamuri ale lumii.

Ziua de zece Mai a acestui an eroic va fi un nou prilej pentru a sărbători fiecare, în adâncul sufletului său, cu iubire și cu evlavie, dinastia contopită cu țara. Ea alcătuește astăzi cu neamul românesc de pretutindeni o singură ființă. Augustele Ei destine sunt pe veci legate de cei care sufar și luptă pentru triumful dreptății.

Gloria și biruința îi va înfrăți însă mai puternic în ceasul cel mare, când Rege și Popor vor împărți de o potrivă, ca o singură și sfântă familie, lumina și fericirea triumfului.

TRIUMFUL NAȚIONALITĂȚILOR

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TRIUMFUL NAȚIONALITĂȚILOR

Niciodată n'am fost mai aproape de rezolvirea problemei naționalităților ca acum.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În Reichstag, pangermaniștii și anexioniștii, sprijiniți pe pumnii de fer ai lui Hindenburg și Ludendorff, întâmpină totuși o puternică rezistență din partea socialiștilor majoritari. O moțiune surprinzătoare a fost citită în fața Parlamentului imperial, vorbind despre „libertatea națiunilor“, despre „voința popoarelor de a hotărî ele înșile de soarta lor“, acesta fiind singurul drum pentru a se ajunge la acea „pace adevărată și durabilă“ pe care o invoacă în toate rugăciunile supușii flămânzi ai celui mai lacom Împărat.

Cancelarul, terorizat pe de o parte de militariști și anexioniști, iar pe de alta, amenințat de voința și

forța reală a maselor care tind să pună stăpânire pe conducerea afacerilor imperiului, este în căutarea unei soluțiuni mijlocii pentru înlăturarea crizei germane. Bolșevismul a infectat adânc straturile populare, și perspectiva unei revoluții pare de pe acum întrezărită în cel mai caporalist și mai disciplinat mediu din Europa.

Repetarea revoltei matrozilor dela Kiel pe care nici un comunicat „Nauen“ n'a îndrăznit s'o tăgăduiască, nu-i decât un simptom premergător.

Mult mai gravă e însă situația în Austria. Întregul conglomerat poliglot care nu avea altă cimentare decât o biurocrație perfidă și insinuantă, patronată de un blazon compromis, a început să crape... Vastul Babilon de popoare miroase a hoit neîngropat și a putregai care fumegă.

Cabalisticele formule imperiale și-au pierdut de mult puterea lor magică. Milioanele de suflete nu vor să mai sângereze pentru un gest rapace dela Ballplatz sau o poruncă ucigașă rostită cu emfază la Hofburg. Sceptrul apostolic e ruginit de lacrimi și mânjit de sânge. Frontierele austriace nu mai pot încăpea mumia habsburgică, iar sicriul e prea enorm pentru ca nefericita Europă să-i mai poată sluji de țințirim. S'a hotărât deci arderea cadavrului.

Era firesc ca cele dintâi glasuri de prohod să răsună în însăși Viena operetelor și în Budapesta ciardașelor, prin imensele alaiuri a milioane de greviști și manifestanți... S'a răsturnat mitologia. De data aceasta pruncii vor devora pe Saturn. Odraslele prostituatei lovesc și înjunghie astăzi sânul care le-a alăptat... După maghiari și evrei, va veni rândul celorlalți: cehii, slovacia, sârbii și românii... Cu toții la olaltă vor sări să distrame cămașa falșului Hercule care nu acoperea decât stârvul păcătos al unui vultur cu două țeste. Austria a încetat să mai existe — ruinele ei sunt acelea care se clatină acum...

Căci dacă firma „Osterreich“ mai continuă să fie placardată pe bulevardul naționalităților, cooperativa babilonică e în plină lichidare. Inseși foștii ei acționari au pronunțat falimentul... În Monarhie nimeni astăzi nu se mai împodobește cu numele patriei. Vechii cetățeni nu-și mai spun „austriaci“. O proclamație a ligei patrioților din Viena spune limpede: „*Wir deutsche von Osterreich*“, adică: „noi germanii din Austria“. Așa dar și „ei“ se leapădă... Cu atât mai vărtos umanitatea care e sătulă de calăi și de temniți.

Vântul libertății, suflând de peste Atlantic, va nărui lesne rămășițele eșafodajului habsburgic,

dacă nu cumva Germania, care a comandat pentru un răstimp Austria, nu-și va retrage ferăstriile ca astfel șandramaua să se prăbușească mai repede în haos. E o tovărășie care a început să-i supere pe nemți mai rău ca o povară... De multe ori Hindenburg s'a văzut silit să tragă cu tunul în fantomele vitejiei austriace, pentru a le împinge la asalt sau a le muta de pe un front pe altul...

Până atunci însă slujba de ciocli o îndeplinesc sutele de mii de greviști și revoltați, care au asediat cele două Capitale, cerând „pâine și pace”. Viena și Budapesta sunt sub teroare. Alte orașe sunt în fierbere. De pretutindeni vin știri alarmante. Comunicatele oficiale germane nu se sfiese a o mărturisi.... vrând oarecum să pregătească opinia publică pentru catastrofa apropiată.

Aceste prefaceri și frământări din păcătoasa monarhie, ne interesează într'o măsură hotărâtoare. Ele nu fac decât să ușureze munca naționalităților care mai au puțin de luptat până la triumf.... Sunt biruințe și triumfuri care se câștigă mai „întregi” și mai decisive prin puterea credinței, decât prin puterea armelor.

CRIZA MORALĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRIZA MORALĂ

Sunt multe suflete care n'au cunoscut niciodată poezia conflictelor de patimi... Monotone și calme, fără umbră dar și fără strălucire, nu s'au îmlădiat, sub valurile vremii, decât între iubirea potolită și generozitatea iertării. Ele sunt asemeni acelor ape liniștite și fără albie, care nici nu stagnează nici nu curg, nici nu clocotesc nici nu îngheață, ci se consumă singure fără murmur și fără ecou, infiltrându-se oarbe și sterile în adâncuri... Dacă o deslănțuire tragică le-a răscolit pentru o clipă gama simțirii, smulgându-le un țipet, răsunetul durerii amuțește curând, și ferestrele sufletului se închid iarăși la apropierea furtunii. De-aceea, în micul și misteriosul laborator de gânduri și imagini nu vibrează nici o pasiune deosebită, nu se

intonă nici un cântec triumfal, — totul se înlănțue obișnuit și mecanic, împletit din acorduri fugare, ca o melodie banală care se repetă la infinit în intima și săraca mediocritate a vieții.

Aceste suflete nu pot să se măsoare cu prezentul, nici să întâmpine cu bărbăție fatalitatea.... Faptele uriașe care aprind zărilor și sparg văzduhurile, care dospesc în sânge eroic năzuințele popoarelor și formulele sacre ale umanității de mâine, și care revarsă în cascade potopul noii democrații, scufundător de tronuri, — într'un cuvânt, talmăcirea apocalipsului în realitatea crâncenă a incendiilor, ruinelor și hecatombelor, — toate aceste prefaceri mondiale rămân străine priceperii celor pitulați în umbră și lașitate... Ei sunt refractari la majestatea epopeei care își scrie astăzi ultimul vers, — tot astfel cum animalele inferioare n'au ochiul destoinic de a percepe splendoarea tuturor culorilor din curcubeu. Ei sunt absenți, — ei sunt deopotrivă cu acei care, surprinși de nenorocire, pentru a nu încerca prea mult zguduirea suferinței, se îmbată și se culcă... Ei nu trăesc istoria, ei o dorm...

Dacă în răstimpuri, în mintea lor înourată se deschide câte-un luminiiș, și pot, dezorientați, să-și dea seamă vremelnice de proporțiile gigantice

ale prezentului și de măreția evenimentelor ce se succed, ei se cutremură din toată ființa, blestemând destinul care i-a osândit să trăească zile atât de cumplite, și se gândesc cu groază că s'ar putea naște încă odată peste cincizeci de ani, ca să citească din cărți și să afle cu deamănuntul toate prin câte au trecut.

*

Această inconștiență am citit-o pe figurile multora dintre blazații mei contemporani.

Ca și în zilele de pace, ei își omoară timpul cu aceleași otrăvuri lente și frivole. În cluburi, prin saloane, pe piețe publice sau la răspântii, aceleași glume eftine, aceleași știri mincinoase sau certuri politice, același exces de limbuție și aceeași criză de muncă... Fruntea teșită a Domnului A. sau micul creier al Doamnei B. sunt frământate tot de vechea sete de intrigă: — „Cât a ciupit Deputatul X din cutare afacere?...“ sau: — „Care e succesiunea exactă a amanților Doamnei Y?...“ În urmă „domnul“ pleacă la club ca să încerce câteva emoții la masa verde, iar „doamna“, răsturnată într'un automobil cu steguleț de crucea roșie, trece ca o vijelie pe străzile strâmbe și înguste ale Capitalei provizorii,

ducându-se să-și plimbe migrena la Copou... Seara, la sindrofie, „dânsul“ îi spune ce fel de „ghină“ a avut la baccara, iar „dânsa“, câți trecători era să calce cu automobilul la dus și la întors...

Nici nu le trece prin minte că la câteva zeci de kilometri numai tunul bubue sinistru, iar moartea își fâlfâie neconținut aripele negre în preajma tricolorului tot mai glorios prin jertfele supra omenești ale vitejilor... Și în vremea aceasta, eu caut zadarnic să le descifrez numele printre subscriitorii împrumutului Apărării naționale sau Invalizilor din război... Ei sunt și de data aceasta absenți... Opaca lor simțire nu poate răsfrânge nici una din durerile sau bucuriile obștești.

*

Această criză s'ar putea lesne risipi, dacă sufletele ar încerca o pasiune puternică. Niciodată ca acum n'au fost vremuri mai potrivite izbucnirilor entuziaste, deslănțuirilor de patimă, renașterilor sufletești ori reabilitărilor morale. Fiecare unghiu social poate fi lărgit într'un câmp de acțiune, fiecare cuget poate desfășura o forță motrice productivă. Nici o energie nu e de prisos, nici un sprijin nu vine prea târziu. Iubirea de

patrie duce la virtute, iubirea aproapelui, la jertfă. Nu ni se cere decât o credință și un devotament — și seceta morală se poate topi ca prin farmec într'o lacrimă de pietate sau la magia unui singur gest patriotic.

Totuși, în aceste vremuri de cumpănă, nici o altă pasiune nu poate hrăni și fecunda un suflet mai abondent de cât ura. Violentă și fără zăgazuri, impetuoasă și eroică, ea urcă și frământă, răstoarnă și zugrumă tot ceea ce cutează a i se împotrivi. Ea fermentează cugetul cu fiorul răzbunării, ea oțelește brațul pentru a fi neobosit în semănarea morții și „îți poruncește să vrei, prin orice mijloc și cu orice preț, biruința! Ura însemnează astăzi vitejie, dreptate, onoare!

Când ai fost prădat, călcat în picioare, scuipat și batjocorit, când mamele și fiicele plâng împovărate de rușine, când pruncii fragezi au fost schilodiți de cinismul unei culturi criminale, când icoanele au fost despuiate de aurul evlaviei iar clopotnițele de glasul lor de aramă, când însuși steagul a fost frânt sub genunchiul calăilor,— ura e mai mult decât o poruncă creștină, este o formulă și o lege a forțelor universale, care nu iartă nimic, mai înainte de a dobândi o dreaptă repa-

rație. Natura nu îngăduie știrbire, — ea răscumpără și se reface veșnic.

Acei care zac sub brazda neagră și care au închis ochii plângând că nu li-a fost dat să vadă biruința, își amestecă astăzi glasurile lor cerești cu trâmbițele de război care cântă măreția urei. Nu se cuvine ca un singur strop din sângele lor sfânt să se risipească, fără ca potirul sufletelor noastre să nu-i soarbă eroica împărtășanie, fără ca noi să nu ne pătrundem toată ființa de harul gloriei eterne, ca astfel nici un fior divin să nu se piardă...

Să îndeplinim deci ca o scriptură porunca morților care nu ne cer păcatul iertării, ci virtutea urei!

9 Iulie 1917

PRESA ȘI OPINIA PUBLICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PRESA ȘI OPINIA PUBLICĂ

Puținelor excepții li-i închinat
acest articol.

Fiecare popor are presa pe care o merită.

Pe „confratele“ de eri îl cunoaștem. Indrăzneț, atotștiutor și temut, deschide toate ușile și le spune tuturor pe nume. Și-a început cariera lipind benzi în administrația unui ziar sau culegând din casă în casă abonamente pentru un anuar sau album care nu apare niciodată. Peste scurtă vreme îl vedem reporter, sclivisit și bine îmbrăcat, stând de pândă la răspântii sau bătând trotuarele, jinduind după o știre senzațională. Pentru un pol, înmânat discret, el îți strecoară în ziar rândurile ce dorești... Și marele reporter, jovial și neobosit, își îndeplinește mai departe rentabila meserie, până când norocul îi surâde din nou. Intr'o bună zi directorul zia-

rului, furios înotriva cutărui ministru care i-a refuzat o subvenție, cheamă „băeții“ în biroul său și le poruncește o „campanie“ fulgerătoare. Insultele abundă, nici o expresie, oricât de trivială, nu e prea tare. Reporterul nostru își amestecă și el fierea cu cerneală, și, după câteva clipe, cu o timiditate prefăcută care stă bine tinereții, prezintă directorului articolașul comandat, în care cuvintele „pungaș“ și „imbecil“ sunt pomenite la fiecare frază. Rezultatul întrece toate așteptările. Directorul își capătă subvenția, reporterul e înaintat redactor, fiind apoi invitat de însuși „domnul Ministru“, care dorește să-l cunoască. Câteva hârtii de-o sută consfințesc grațios talentul de polemist al debutantului, care de azi înainte se poate socoti printre oamenii de casă ai Excelenței Sale. Cel puțin odată pe an, la 1 April, confratele „tușcază“ o părticică din budget, în schimbul unor servicii mărunte la gazetă.

Bineînțeles, pentru slujbe mai mari, plata se schimbă. Dacă e nevoie de calomniarea unui adversar, de răscolirea trecutului său, ori de tipărirea unor documente senzaționale, cum ar fi bunăoară devize supra încărcate ori scrisori romantice, ziaristul nostru refuză cu indignare banii ce i se oferă... El nu poate fi corupt!... Lasă însă să se

înțeală că n'ar refuză o situație... Firește, cere recompensă bună fiindcă și riscul e mare... Târgul e repede făcut și „comanda“ se execută prompt. Bietul adversar se vede dintr'odată atacat cu violență, amenințat, terfelit, pângărit. Viața intimă îi e dată în vileag fără cruțare în articole ilustrate cu fotografii de femei și autografe idilice. Stă omul pe gânduri și nu știe cum să scape din încurcătură. Să intenteze acțiune de calomnie?... Ar însemna să sporească singur scandalul. Curtea cu juri achită mai întotdeauna în procesele de presă. Publicul petrece și batjocura prinde. Nu-i rămâne decât singura cale a împăcării. Câteva mii de lei și polemica încetează spre desamăgirea publicului care abia începuse să savureze comedia...

Iată în câteva linii fugare portretul confratelui de ieri. Incult, venal, cutezător și slugarnic, nu cunoaște nici o stavilă în viață, nici o măsură în ambiție. E o demnă odraslă a lui Bel-Ami, tipul inconstienței norocoase a gazetarului arivist. Dar în Franța, Bel-Ami a fost înmormântat de mult,— va trebui să-l prohodim și noi, înainte de deschiderea noilor hotare...

După politicianism, presa a fost una din cele mai mari nenorociri ale României vechi. Din această

cauză ni-a lipsit o opinie publică limpede și sigură, o cumpănă a valorilor sufletești, un regulator al vieții noastre morale. În România de ieri, nimeni, oricâte ticăloșii ar fi săvârșit, nu se putea compromite. Înalți funcționari, dovediți c'au furat continuau a fi salutați cu respect, — indivizi abia eșiți din pușcărie erau primiți mai departe în societate, femei întreținute găseau încă deschise sa-loane pentru a le sărbători. Numai la noi se făcea din „cinste“ un merit și o virtute civică, în loc să fie interpretată ca o datorie firească și o regulă simplă a vieții publice.

Firește că într'un astfel de mediu corupția s'a putut întinde, în faimoasele zile de neutralitate, ca o plagă. Documentele dela „Steaua Română“ cuprind fel de fel de nume. Foști miniștri, deputați, senatori, avocați, scriitori, ziariști, — într'un cuvânt toate breslele sunt reprezentate prin ticăloșii respectivi. O bună parte din presa noastră a fost cumpărată cu tipografii cu tot. Când se vor da în vileag dosarele și se va publica raportul anchetei oficiale, se va putea măsura cât de adâncă a fost mocirla în care ne-am bălăcit.

Nu e acum momentul să ne întrebăm ce măsuri se vor lua în potriva vânduților și ticăloșilor, măsuri care nu pot fi decât radicale și definitive,

—e vorba să ne gândim prin ce mijloace s'ar putea cauteriza infecțiunile care otrăvesc opinia publică, pe care o voim în viitor severă, categorică și gata de a alunga toate compromisurile și stârpi toate nonvalorile. Suntem datori să limpezim și să înseninăm orizonturile acestui popor de plugari eroi, care au dovedit cu prisosință dreptul lor la fericire într'o Europă reînviată și liberă.

Fără îndoială că suferințele războiului au adus o purificare în suflete și o gradație în straturile sociale, ușurând astfel opera de cimentare națională de mâne. După filtrarea și diluarea politicianismului, îndeplinite cu încetul prin noile reforme electorale, se impune de asemeni o nouă și grabnică transformare a presei.

Fără a se aduce vre-o știrbire independenței presei, să fie însă țărnută și canalizată printr'o lege specială, care să-i consfințească libertatea. Prin cinste, conștiință și răspundere, ziaristul de mâne va însemna o forță socială, va fi un organ de control și un apostol. Rolul său va fi constructiv și fecund.

Când tu, gazetar, vei azvârli mâne în obraz unui om public cuvântul „hoț“ sau „imoral“, articolul tău de ziar să-i fie totodată și necrologul politic. Și din potrivă, dacă vei fi dovedit că

jonglezi fraze de hulă și batjocură, că ești minciunos și calomniator, să părăsești imediat jilțul din redacție, fără a te mai întoarce vreodată.

Intemeiată pe noi așezăminte, opinia publică rătăcitoare până acum dincolo de bine și de rău, va ști să deslușească, într'o Românie nouă, când strălucește adevărata flacără creatoare și când fumegă putregaiul asfixiant.

17 Iulie 1917

ANIVERSAREA MARNEI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANIVERSAREA MARNEI

De multe ori plimbându-ți privirile peste ultimele telegrame ale ziarelor, povestitoare de noi grozavii și îneltiri criminale, menite să sporească urgia măcelului european, te întrebi nedumerit: ce fatalitate demonică paște din obârșie neamul omenesc, sau care e scopul adânc și final al vieții, dacă la temelia tuturor așezămintelor omenești tronează de mii de ani aceeași lege istorică a războiului și a crimei?

Cine ar fi bănuț acum o mie și o sută de zile că pașnicul și activul furnicar al sărmanei umanității, risipit pe scoarța celui mai frământat planet, va fi întrerupt din ritmul gigantic și puternic al muncii, la rostirea unei singure fraze demente a celui mai sinistru monarh?

Precum ar fi fost robite de magia unui gest fatidic, la adierea unei singure spade cezariene, milioanele pământului s'au ridicat, azvârlindu-se unii asupra altora cu selbătăcie de fiare, ca să se prăvale apoi în lacrimi și sânge. Valuri de foc și de oțel s'au năpustit neîncetat, gonite de porunca aspră a războiului și de setea de distrugere a morții. Armonia universală a fost tulburată de ritmurile stridente ale nebuniei înarmate și de fanfara ucigașă a urii. Cultul vechilor formule de „felicitate” și „perfectie”, care până mai eri amăgeau cu idealism credulitatea muritorilor, s'a prăbușit odată cu cele mai grandioase temple ale religiei, artei și științei. Catedrale, muzee, palate, cetăți de lumină ale lumii, precum și miile de cetăți mișcătoare ale mărilor — nu sunt toate astăzi decât o amintire. Cataclismul s'a deslănțuit — focul și ferul stăpânesc pretutindeni, din adâncurile apelor până în culmile văzduhului. Suflete și gânduri, patimi și năzuințe, toate sunt închinare numai morții.

Pe când o jumătate din continent, orbită de bestiala voluptate a împilării și de sordida lăcomie a cuceririi, depășea în nelegiuire și omor însăși logica fantastică a creerelor bolnave, — cealaltă, ca o vibrație unică a uriașului suflet univer-

sal, s'a repezit, transfigurată și renăscută, ca să înfrunte cu stoicism armurile și mașinile morții făurite în cincizeci de ani de pregătire la umbră și mereu la pândă... Cele dintăi armate ale generoasei Republici, de o potrivă cu puținele batalioane ale Mării Britanii, eșind întru întâmpinarea năvălitorilor, nu mergeau la lupta eroică și egală a două armate față în față, ci la un asasinat premeditat și sigur, plănuit cu iscusință de somitățile militare și științifice ale Prusiei.

Pe câmpiile Flandrei, ori pe văile Meusei, steagurile nobilei Franțe n'au putut adăposti nici victoria legendară a unui popor de soldați, nici frumusețea epică a sacrificiului conștient pentru biruința unei cauze, ci au fluturat întunecate, umbrind cu glorie stranie pe acei care se dăruceau nimicirii.

Miile de tunuri imperiale și mașinile diabolice ale Kaizerului nu le dădea măcar răgaz să lupte, ca astfel bravii soldați să nu-și simtă moartea inutilă... Abia pe urmă, în marea bătălie dela Marna, s'a putut statornici cumpăna războiului, dând astfel putință Occidentului ca să se înarmeze și să-și organizeze apărarea.

Dar cine poate explica miracolul dela Marna?... Numai o tălmăcire mistică și o iluminare a minții,

poate îngădui pătrunderea și priceperea acestei răspântii istorice, când umanitatea amenințată de distrugere, a triumfat asupra geniului rău, barbar, brutal și cotropitor, rămânând iarăși stăpână pe vechile ei legi și tradiții. La Marna, trufia de oțel a calăilor civilizației și impertinența armată a sfărâmătorilor de tratate, au fost învinse de două entități morale: onoarea și libertatea.

Dacă acum, după o mie și o sută de zile de măcel, ne întrebăm cu sufletul pios: ce va cuceri umanitatea după victoria finală care se făurește astăzi de o potrivă pe Yser, la Verdun, pe Carso sau la Siret, — convingerea tuturor nu e decât una și aceeași.

După statornicirea unui echilibru între crimă și pedeapsă cu cele mai solide garanții istorice pentru viitor, în afară de prefacerea hărții mondiale, de răsturnarea tiraniei și decretarea solemnă a liberei voințe a popoarelor, fără îndoială că generațiile care vin după noi vor primi, din suferințele și jertfele prezentului, o mai bogată și o mai trainică moștenire de valori morale. Acestea le vor îngădui lor, feciorii și strănepoții sacrificărilor, să ducă mai departe torța fără de stingere a marilor formule umanitare. În lumina ei se vor topi, e-

terne și strălucitoare, fără să se mistue vreodată, sufletele celor căzuți pentru libertate și onoare, ca astfel jertfa lor să fie tot atât de fecundă, pe cât a fost de desăvârșită și de măreață.

30 Iulie 1917

TURTUCAIA ȘI MĂRĂȘEȘTI

BCU Cluj / ~~Central~~University Library Cluj

TURTUCAIA ȘI MĂRĂȘEȘTI

Două extremități ale tragediei noastre naționale. Două aspecte ale aceluiași grandios fenomen mondial care e războiul. Două date istorice care sintetizează evoluția unui popor și în acelaș timp, două simboluri ale uriașelor frământări sufletești care au făcut să se măsoare pentru întâiași dată adâncurile suferinței cu înălțimile gloriei.

Turtucaia e mocirla — Mărășeștii e lumina de pe culmi. Turtucaia înfățișează un faliment politic — Mărășeștii afirmă o reabilitare națională. Turtucaia e amintirea dureroasă a unor așezăminte bolnave și a unor zigzaguri morale amețitoare — Mărășeștii însemnează voința și sfortșarea unui popor cătră dreptate și regenerare. Turtucaia reprezintă decadența unei clase nedestoinice de a

călăuzi masele spre limanurile firești și năzuințele lor milenare, — Mărășeștii răsfrânge însușirile atavice și puterea de biruință a unui neam căruia i s'a luat negura de pe ochi și i s'a dat păstorul.

Turtucaia aduce aminte faimoasele zile de neutralitate când Capitala noastră avea aspectul unui bâlcu enorm unde se vindeau deopotrivă sufletele ca și vitele, talentele ca și bătaușii, oratorii ca și contrabandiștii. Corupție în politică, corupție în presă, corupție pretutindeni. Danțuri fantastice de vagoane, contracte de cereale și permisuri de export. Panglicărie de fraze și scamatorie de aur. Ruble și mărci! Günther și Wisolkin!

Turtucaia însemnează înfrângerea definitivă a politicianismului și a plutocrației de jumătate de veac.

Dar poporul flămând, desculț, bătut de nevoi și bântuit de boli, n'a vrut să moară. Oștirile s'au retras la Siret, semănând pe drumurile celei mai cumplite ierne, mii de cadavre. Inșă acei care au ajuns la zăgaz, puțini și încercați, cu mâna pe armă și cu gândul fierbinte la Dumnezeu, au jurat să izbăvească țara.

Acum declara adevăratul popor român război. Acum începea lupta pentru cinstea steagului și dezrobirea brazdei. Pământul, pe care aveau să-l

apere ori să-l cucerească, era al lor, după făgăduința Regelui și după dreptatea noilor legi. O primenire a vieții politice și sociale răsărise deodată cu soarele de primăvară, și roadele ei au fost culese pe toate câmpurile bătăliilor.

Dacă oligarhia română înregistrase Turtucaia—democrația a înscris în istorie Mărășeștii...

Săritura aceasta gigantică dela moarte la biruință, a dovedit lumii întregi forța creatoare și vitalitatea rasei noastre. Ne-am valorificat pentru întâiași dată aspirațiile și drepturile naționale. Ne-am hotărât singuri frontierele sufletești în Europa de mâine, refăcută și regenerată prin libertate și onoare.

Provizoratul de acum e fără însemnătate or câte suferinți și umiliri ar mai asvârli pe umerii noștri. Putem aștepta cu încredere ceasul din urmă când marele Areopag al păcii mondiale va consfinți triumful nostru. Până atunci avem toată vremea să ne purificăm și să ne pregătim pentru măreața sărbătoare a românismului. Turtucaia ne poate sluji de învățătură—Mărășeștii ne poate fi un imbold și o cheazășie.

VAMA SUFLETELOR

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VAMA SUFLETELOR

Mergeam amândoi cu pas domol pe aleele lă-
turalnice ale parcului. Sfârșisem vorba și căutam
în tăcerea ritmică a plimbării, un nou izvor de
discuție.

Prietenul meu avea o umbră de tristețe în glas
chiar atunci când povestea ceva de bucurie. Fra-
zele curgeau sugestiv și colorate, de multe ori
întrerupte printr'un accent de patimă sau o ex-
clamație de avânt. Fără să prindă de veste, îl
măsuram cu ochii de sus până jos, precum l'ași
fi văzut întâiași dată. Privirea mi se opri mai întâi
la crucea albastră care-i atârna pe tunică, apoi
lunecă încet pe obrazul crestă de răni, cercetând
cu deamănuntul fiecare semn al vitejiei ca să pot
smulge astfel un nou prilej de întrebare :

— Dar floarea de la tâmplă... pe ce câmp ai cules-o, Căpitane?

El schiță un gest vag și zâmbi:

— În poenile de la Mărășești.

— Cum și când?

Trecură câteva clipe fără să-mi răspundă. Apoi, silindu-se să ocolească subiectul dorit de mine, închise ochii pe jumătate ca să poată privi în lăuntru minții, și evocând o amintire dureroasă, începu cu vocea potolită:

— N'am să-ți vorbesc despre bătălia de la Mărășești pe care vei avea odată norocul s'o cunoști zi cu zi după carnetul meu de război. Am să-ți povestesc în schimb o întâmplare petrecută tot acolo, după bătălie și după ce s'a iscălit pacea. În felul acesta vei înțelege mai ușor ce mult însemnează pentru noi Mărășeștii... Te rog să nu bănuiești că m'am gândit o clipă măcar la proporțiile istorice ori la gloria nepieritoare a acestei răspântii a românismului, astăzi vamă de suflete și cimitir de... speranțe... E vorba numai de-un incident fără însemnătate, de-un crâmpei de viață, de-un fapt divers, eloquent prin simplicitatea și omenescul său... Dă-mi voe, te rog, să-mi aprind o țigară...

Căpitanul se opri locului, scăpără din brichetă, și după câteva rotocoale de fum, continuă :

— Pe la sfârșitul lui Aprilie mi s'a dat însărcinarea să conduc un tren de demobilizați din gara Iași la frontiera... cum să-i spun? ...la frontiera moldovo-germană... Am pornit noaptea târziu. Cele patruzeci de vagoane de marfă erau ticsite de soldați, pe scări, pe tampoane, pe coperișuri, unii se așezaseră chiar pe lanțurile dela remorcă... Toți ardeau de dorul să ajungă mai degrabă acasă, și totuși nici unul nu era cu adevărat vesel.

Dintr'un colț al platformei unde stăteam ghemuit pe o lădiță, le ascultam vorba întretăiată de suspinuri, râsul amestecat cu ciudă, glumele făcute în silă...

Mă gândeam cu amărăciune la reîntoarcerea acestor apărători ai steagului, pe care nu-i aștepta acasă nici o cinste și nici o bucurie, și mă întrebam :—Așa se întorc vitejii? Aceasta e răsplata atâtor jertfe și suferințe?... Și în gândul meu pizmuiam destinul adevăraților eroi, — nu al acelor care ca mine poartă trufaș crucea „Mihai Viteazul“, ci al acelor care dorm somnul de veci al crucei de lemn...

Intr'un târziu, de pe coperișul vagonului din urmă, un glas voinic începu să reverse o doină

care birui repede zgomotul monoton al roatelor alergând pe șine. Așintii urechea ca să prind înțelesul cuvintelor plânse în puterea nopții, cuvinte care mi s'au întipărit atât de adânc în cât nu le voi putea uita niciodată:

*Țară fără munți, țară fără mare,
Neam fără noroc, neam fără hotare...*

A doua zi mă aflam pe peronul românesc al gării Mărășești pe care o cunoșteam până în cele mai ascunse unghere, din zilele lui August trecut... În așteptarea ceasului când trebuia să predau oamenii comisiunii de control, mă plimbam fără nici un rost dealungul caldarâmului proaspăt netezit, purtându-mi ochii când pe zidurile arse și însemnate de obuze ale gării, când la magaziile din față din care n'au mai rămas de cât doi-trei stâlpi în picioare.

Apoi, apropiindu-mă de șirul jandarmilor care ne despărțea de peronul nemțesc, cercetai cu deamănuntul tot ce se petrecea *acolo*, la câțiva pași de mine, unde stăpânea steagul vulturilor imperiali. Nici nu luai seama la salutul soldaților puși de pază la această bizară frontieră.

Pe când făceam simpla constatare că păreții gării nemțești erau reparați și văruiți, în cât se

ștersese orice urmă a biruinței noastre, privirea îmi fu atrasă de două femei în doliu care străbăteau agitate peronul german, intrau și eșeau din birouri, cereau lămuriri, strigau tregherii, împărțeau bacșișuri și dădeau mereu semne de nerăbdare.

După câteva minute le zării siluetele înaintând spre locul de control unde își prezentară hârtiile *feldwebelului*, care, cu o politeță bruscă, le făcu semn să treacă, și bieteles femeii trecură în cele din urmă pe peronul românesc. Abia făcură câțiva pași, și cea mai tânără se opri, se clătină ca o trestie și, dând un tipet, căzu în brațele surorii sale:

— Mari!... Mari!... Suntem pe pământ românesc... Suntem în țărișoara noastră... De azi înainte suntem libere, Mari!...

De prisos să-ți mai spun că toți cei cari am asistat la această scenă aveam ochii umezi.

Apoi, precum am fi fost înțeleși mai dinainte, am plecat în grup, toți câți ne aflam în gară, ca să vizităm cimitirul de lângă Mărășești, unde sub zeci și sute de cruci albe, dorm fără vise și fără lacrimi, străjerii libertății românești.

MORȚII NU IARTA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MORȚII NU IARTĂ

Filosofii creștini spuneau, în cucernica lor înțelepciune, că sufletul omului nu-i de cât un luminis în întuneric, o oază înflorită în pustia stearpă, un popas vremelnic în lumea suferinții. Imprejurul lui se întinde fără de hotare imperiul mistic al necunoscutului.

Moartea singură e nemărginită și eternă, pe când viața nu-i de cât o clipă fugară aninată între două veșnicii. În urmă, trecutul fără de liman cu alaiul nesfârșit al morților cari poruncesc și indrumază acțiunile noastre—înainte, viitorul așteptând defilarea în timp a mii și mii de generații cărora noi le țesem puntea de lumină și le întipărim în germene năzuința desăvârșirii.

Trăim așa dar în funcție de tradiție. Oricât am

dezmierda chimera neatârării și a individualității noastre, suntem de fapt sclavii strămoșilor, —simțim și cugetăm prin ei, gestul nostru e schițat mai de înainte în izvodul destinului, pulsația noastră e un fragment din cadența istoriei care se repetă perpetuu.

Morții trăesc. Tot ceea ce hotărâm și făptuim e o răsfrângere a uriașei lor voințe. Zadarnic am cerca împotrivire sau am voi să răsturnăm poruncile ancestrale.

Nici o lege socială nu poate avea sancțiune dacă nu se armonizează cu ritmul trecutului. Nu e cu putință recompensă, pedeapsă sau amnistie, dacă nu izvorește din setea de dreptate a faptelor și nu tinde către cimentarea morală a societății viitoare.

Nu putem ofensa morții făcându-ne singuri judecători ai prezentului. Ei au scris în ceasuri de cumpănă sau în vremi de bejanie pravilele statornice ale țării, ei au crestat cu sabia hotarele, ei au zămislit descălicătorile și au făurit datinele, ei au păzit cinstea unui neam și au cules, pe câmpiile bătăliilor, gloria care se destramă fără să apună în faldurii unui steag.

Morții nu iartă. Religia urii e singura evlavie pe care o așteaptă de la noi. Nu ne este îngăduit

să adormim gândul până ce nu vom răscumpăra jertfa lor. Ceas cu ceas să stăm la pândă și să ne ferecăm sufletele. Să smulgem vârtejului de foc biruința pe care ei o cer ca ofrandă. Evanghelistul a zis : „Vinde-ți haina și cumpără-ți sabie !“

Iată morții noștri de eri, vitejii de la Jiu și de la Neajlov, de pe culmile Carpaților și din luncile Mărășeștilor... Cum pot ei dormi liniștiți sub mormintele uitate și sărace, când plugul străin ară brazda învecinată? Nici o lespede cu inscripție votivă nu le străjuește la căpătâi. Nu mai avem piatră, nu mai avem munți, nu mai avem din ce să le ciădim mausoleul. Crucile albe care le umbreau somnul, au putrezit — nu mai avem păduri din care să cioplim noi simbole de răstignire. In ce fel de *pace* odihnesc morții noștri glorioși?

Sângele lor a curs fecund și eroic ca să lărgească hotarul și să lase urmașilor moștenire un cămin și o brazdă. Li s'a făgăduit mult, dar au fost răsplățiți numai cu vorbe. Ei cereau pământ ca să seamene și să secere, și ceilalți le-au dat pământ numai pentru groapă. Ei și-au dăruit viața pentru țară, fără șovăire și fără lacrimă, și ceilalți se tocimesc ca să le facă o picătură de dreptate.

Morții cer să fie răzbunați. Amintirea lor e insultată. Slugile minciunii și mercenarii scrisului iau în deșert credința pentru care ei s'au sacrificat. Fugarii din oaste, spionii și trădătorii, știindu-se la adăpostul coifului de oțel, se bat cu pumnul în piept și se jură în piețele publice că ei sunt eroii. Nu e nici o deosebire între Cristos și Iuda. Prigonitorii se cred de o potrivă cu mucenicii.

Acei cari au întâmpinat cu flori batalioanele năvălitorilor, cer să fie răsplătiți cu drepturi întregi. Acei care au semănat vrajba și au uneltit pieirea țării, cer să stea la loc de frunte în noua rânduire a trebilor de mâne. Toți vânzătorii de neam pot batjocori nepedepsiți aspirațiile noastre de veacuri. Obrăznicia lor strigă mai puternic de cât o trâmbiță de asalt. Rușinea depășește nenorocirea. Umi-
lința e mai grea de cât toate lanțurile și cătușele.

Ticăloșia acestora e fără de amnestie. Nici un tratat politic nu-i poate adăposti. Nici o lege nu-i va putea smulge răsbunării firești. Vom aștepta cu sufletul dospit de mânie, dar cu încredere neștirbită, ceasul judecății din urmă când va trebui să se facă dreptate.

Morții nu pot uita. Dacă supraviețuitorii de la Mărășești nu vor îndrăzni, dacă urmașii eroilor vor fi lași sau lesne iertători, se vor scula din

morminte umbrele neîmpăcate care vor judeca și osândi după faptă, otrăvind cu groază și remușcări somnul celui vinovat, preschimbându-i patul de odihnă într-o temniță, iar gulerul într'un ștreang. Iuda și-a ales singur copacul de care să se spânzure. Și astfel s'a împlinit cuvântul Scripturii...

6 Septembrie 1918.

PAPUŞA, TRANDAFIRUL

BCU Cluj / Central University Library

ŞI CIOCÂRLIA

PĂPUȘA, TRANDAFIRUL ȘI CIOCÂRLIA

Pentru a sărbători ziua în care s'a născut micul Isus, Dumnezeu-Tatăl care domnește din înălțimi peste pământuri și peste ape, se îndură a chema în fiecare an la picioarele tronului său trei suflete înlăcrimate și fără de umbră ca să le asculte plângerile și să le împartă daruri cerești.

În noaptea aceia de Crăciun văzduhul își aprinsese toate candelile, iar în tăcerea limpede și albastră a nemărginirii, se întrezăreau în răstimpuri scăpărări misterioase, părând a fi niște fâlfâiri de aripi... Erau îngerii trimiși de Domnul pe pământ ca să aleagă pe cele trei solii ale nefericirii, și care acum se întorceau în zbor liniștit spre împărăția veșnicei străluciri.

Și iată că la un semn o poartă în ceruri s'a deschis, și o punte de lumină s'a așternut până la pedestalul de nouri al piramidei de porfir și rubine. Pe trepte, cetele îngerilor suiau și coborau ca un roi de zâmbete, în vreme ce trâmbițele serafimilor și heruvimilor cântau mărire și slavă întru Cel de sus...

Pe un tron înflorit de stele ședea Cel dintâi și Cel de pe urmă, îmbrăcat cu vesmânt luminos din fire de raze și încins la mijloc cu aur. Fața îi era ca soarele călduros și puternic, picioarele îi erau albe ca zăpezile și mâinile îi erau ca aurul pur. Capul îi era înălțat și strălucitor ca luna plină arsă în cuptor, iar glasul îi era ca un sunet de ape multe. În jurul capului avea triunghiul de foc, și curcubeul era împrejurul tronului său. În mâna dreaptă ținea mistria de argint și cumpăna zidului, iar în cea stângă, sceptrul împletit din fulgere și încrustat cu diamante fără de preț. De o parte și de alta, arhanghelii cu săbiile de bronz spre veșnică închinare, stăteau ca doi stâlpari ai cupolei de safir, purtându-și privirile de strajă spre poarta care se deschisese în cer.

Și atunci se auzi glasul Vestitorului:

— Poruncit-ai, Doamne, să coborâm în adâncuri și să cercetăm florile lutului și ale durerii, până ce vom afla trei podoabe ale pământului pe care

să nu le fi întunecat nici un blestem și să nu le fi atins nici un păcat, vrednice fiind de cununa vieții... Am cutreerat ținuturi fără de sfârșit, am străbătut ape și pustietăți, am răscolit semințiile, am pătruns în palate, în temniți, în biserici, în păduri și în peșteri, și iată că am ales cele trei izvoare ale lacrimilor pe care furtuna patimilor nici când nu le-a tulburat, ca să se împlinească astfel voia Ta!

Și în fața lui Dumnezeu, în luminișul străveziu al sfeșnicarelor, pe pologul țesut din aburi și raze, se iviră atunci un trandafir, o păpușe și o ciocârlie.

Trandafirul își desfăcu petalele fragede și catifelate, asemeni unei cadelniți de arome. Păpușa își anină privirile limpezi și albastre de chipul strălucitor al Patriarhului ceresc, și zîmbi. Iar ciocârlia, revărsând un tril de laudă veșnicei dumnezeiri, își închise aripele și se lăsă plutind pe treapta de jos a sfântului scaun.

Dumnezeu se mâhni adânc văzând că nu se află printre ei nici o solie din neamul omenesc cel iubit, și făcu semn serafimilor și heruvimilor să-și curme cântările. Apoi, Risipitorul de bunătate privi părintește pe oaspeții pământenii, glăsuind :

— Precum sunteți fără de prihană, cuvine-se de

asemeni să fiți și fără de suspin... De unde izvoarăște durerea voastră ?

Și trandafirul răspunse cel dintâi :

— Mâna Ta nevăzută, Doamne, m'a răsădit în tină ca să-i fiu omului drept podoabă și să-i îmbălsămez odihna cu parfumul meu cel suav. Darurgia dezbinării a trecut ca un vifor printre neamurile pământului și blestemele iadului s'au răsturnat deodată peste vechile așezăminte ale lumii. Fântânele bucuriei au secat din funduri, și în locul lor șapte izvoare de sânge au țâșnit din stânca urii. Cu uneltele morței au răscolit grădinile, au strivit sub copitele cailor sforăitori straturile și boschetele, au ucis frumusețile parcurilor și-au izgonit din aer miresmele florilor... Eu nu mai sunt astăzi o glorie și o podoabă!... La ce mai e bun, Doamne, parfumul meu ?...

Păpușa își înalță privirile senine spre triumhiul de aur, și cuvântă :

— Pe buza mea, Doamne, zâmbetul niciodată nu s'a stins, și făptura mea de marmoră însuflețită n'a cunoscut până azi vâlul tristeței... Dar acum cetăți și târguri, palate și casteluri s'au prefăcut în cenușă și ruine. Catedrale și monumente, icoane și statui, au pierit laolaltă sub cutremurul răzvrătirii și al răzbunării. Focul și ferul

au distrus cuiburile atâtor fericiri... Prunci de o seamă cu mine au fost schilodiți sau răpuși fără vină... Oamenii, Doamne, își fură astăzi unul altuia avutul, își surpă adăposturile, își batjocoresc singuri roadele muncii lor, și frate pe frate se ucide... Eu nu mai am culcuș! Iatacurile sunt pustii, dantelele sfășiate, pernele mânjite de sânge. Cui să mai dăruesc, Doamne, zâmbetul meu?...

Și ciocârlia, cea din urmă, rosti:

— Tu mi-ai hărăzit, Doamne, împărăția verde a codrilor și ai dat aripelor mele avântul înălțimilor ca să mă desfățez în umbră și să mă scald în soare, revărsând valuri de armonie peste minunile zidirii tale... Dar dūhul morței a pătruns pretutindeni, în păduri, în zăvoae și în crânguri, retezind copacii din rădăcină și culcând în pulbere trunchiurile cele vânjoase...

Din guri de bronz țâșnesc limbi de văpae, și grindină de zgură plouă din senin peste bolțile de frunze care adăposteau odinioară cântecul și iubirea. Codrii adânci, unde vânătorul gonea înainte mistrețul sau căprioara, sunt astăzi prefăcuți în cărbune... Stejarii bătrâni, de o potrivă cu mlădițele tinere, fumegă greu sub potopul de foc, și zările toate miroase a schijă topită și a smoală... Oamenii, Doamne, sunt crânceni și răi, și se vâ-

nează acum între dânșii... Nici văzduhul cel limpede, unde dimineața mă înălțam ca să-mi pieresc trilarile în cinstea Soarelui care răsare, n'a rămas netulburat de șuerul gloanțelor, fumul obuzelor și aburii otrăviți ai mașinilor morței... La ce mai e bun, Doamne, cântecul meu, dacă n'am unde și pentru cine să-l mai rostesc?...

Și Ziditorul ascultă cu luare aminte cele trei plângeri, întristându-se foarte... Apoi, deschise cartea cea sigilată cu șapte sigilii, și plimbându-și privirile cercetătoare peste slovele de foc ale înțelepciunii dintru început, porunci unui înger să alerge grabnic pe pământ ca să-i îplinească gândul. Și îngerul pricepu pe dată gândul Atotputernicului, și porni în zbor către vămile de nouri ale văzduhului.

Și iarăși cetele îngerești cântară psalmi și osanale Celui prea înalt și trâmbițele laudară fierbinte izvorul de slavă neasfințită, până ce glasul Vestitorului răsună din nou, și arhanghelii își purtară iarăși privirile de strajă spre poarta care se redeschise în cer... Pe puntea de foc plutea o nălucă de umbră care, pe măsură ce înainta, lua tot mai mult înfățișarea întunericului.

Dumnezeu îi porunci :

— Apropie-te !

Și arătarea se opri în fața tronului.

Purta chivără de oțel, pieptar de zale și sabie la cingătoare. Arme felurite îi ferecau trupul împovărat de sarcini grele. Imbrăcămintea îi eră ruptă și tăvălită în noroi. Avea ochi mânioși și rânjet de fiară, mâinile mânjite de sânge, iar obrajii brăzdați de răni și arsuri.

Dumnezeu îl întrebă :

— Cine ești tu ?

— Sunt ura...

— Unde locuiești ?

— Sub pământ, în gropi, în peșteri și în tranșee.

— Ce țel urmezi ?

— Seamăn moartea.

— Impotriva cui ?

— Impotriva fratelui meu...

Apoi Dumnezeu tăcu, pogorându-și privirile cu amărăciune. Pentru întâiași dată îngerii îl văzură lacrimând... Una din cele șapte candelă se stinse și serafimii încremeniră cu trâmbițele de aur pe buze, iar arhanghelii își încleștară mai puternic degetele pe mânerle săbiilor de bronz...

Și Atotștiutorul își ridică din nou privirile limpezi către Om, și cuvântă cu blândețe :

— Ție, fiule, se cuvine cu adevărat toată mila și îndurarea... Comori de bunătate voi revărsa asupra-ți și cu floarea darurilor te voi împodobi... Spune, ce voești de la mine ?

Și Omul răspunse :

— Vreau gloria !

Dumnezeu zâmbi, și zâmbetul Lui străluci în semn de fulger pe crestele nourilor. Apoi vorbi Omului :

— Glorie nepieritoare vei avea !... Privește, fiule, aceste daruri, sunt ale tale !... Ia-le și te împodobește !...

Și Dumnezeu făcu semn trandafirului, păpușei și ciocârliei ca să se întorcă la vechiul lor stăpân.

Dar Omul întrebă nedumerit :

— La ce-mi pot folosi, Doamne, fragedele tale podoabe ?,... Mie îmi trebuiesc arme ca să înving. Vreau slava și biruința !... La ce bun să primesc aceste daruri ?

Și Dumnezeu îi răspunse cu mărinimie :

— Fiul meu, zâmbetul păpușei îți va însenina clipa din urmă când vei fi gol și singur, parfumul trandafirului îți va îmbălsăma odihna de veci și-ți va înflori mormântul, iar cântecul ciocârliei îți va călăuzi sufletul în înălțimi, arătându-ți drumul la cer !...

Și Omul plecă împreună cu cele trei daruri, în vreme ce trâmbițele cerești răsunară de laude și osanale întru Cel de Sus. Apoi poarta Cerului se închise, și cântecele îngerilor se auziră tot mai încet în văzduhul limpede și plin de taină care își aprinsese în noaptea aceia de Crăciun toate candelile.

24 Decembrie 1917

CUPRINSUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
1. Majestatea Morței	11
2. Iașii . BCU.Cluj / Central University Library.Cluj . .	17
3. Istoria se repetă	29
4. Gloria lui Sardanapal	35
5. Oituz	43
6. O iubire nouă	49
7. Glasul pământului	53
8. Solie	61
9. Caporalul Amărășteanu	67
10. Sublocotenentul Caterina Teodoroiu	78
11. Franța	79
12. Clopotele Capitalei	85
13. Căderea Erusalimului	91
14. Prieteni de departe	97
15. Dobrogea latină, Dobrogea noastră	105
16. Pentru morții necunoscuți	118
17. Citind comunicatele...	119

	<u>Pagina</u>
18. Românii pe frontul francez	127
19. In pragul unei sărbători	135
20. Triumful naționalităților	141
21. Criza morală	147
22. Presa și opinia publică	155
23. Aniversarea Marnei	163
24. Turtucaia și Mărășești	171
25. Vama sufletelor	177
26. Morții nu iartă	185
27. Păpușa, trandafirul și ciocârlia	193

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BOYETEMI KÖNYVTÁR
1071 * 1001/1001
KOLŐCSVÁR.

::: S'A TIPĂRIT ACEST
VOLUM IN LUNA DE-
CEMBRIE A N U L 1918,
IN ATELIERELE „PROVI-

BCU DENTARUL STEINBERG Library Cluj

LIBRAR-EDITOR. :::::